

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Romas Prakapas, Tomas Butvilas

**MOKSLINIO TIRIAMOJO DARBO
LOGOGRAFIKA STUDIJOMS**

Mokomasis leidinys

Vilnius, 2011

Recenzavo:

Prof. dr. (HP) **Valdonė Indrašienė**, Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto Socialinio darbo katedros vedėja

Prof. habil. dr. **Arvydas Virgilijus Matulionis**, Lietuvos socialinių tyrimų centro direktorius; Lietuvos mokslų akademijos narys ekspertas

Doc. dr. (HP) **Vladas Gaidys**, Lietuvos socialinių tyrimų centro Eurointegracijos skyriaus vadovas; Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ direktorius

Mokomasis leidinys svarstytas Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto Edukologijos katedros 2010 m. lapkričio 4 d. posėdyje (protokolas Nr. 1EDK-4) ir rekomenduotas spausdinti.

Mokomasis leidinys svarstytas Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto 2010 m. gruodžio 17 d. posėdyje (protokolas Nr. 2SP-3) ir rekomenduotas spausdinti.

Mykolo Romerio universiteto mokslinių-mokomųjų leidinių aprobavimo spaudai komisija 2011 m. sausio 12 d. (protokolas Nr. 2L-10) mokomąjį leidinį patvirtino spausdinti.

Visos leidinio leidybos teisės saugomos. Šis leidinys arba kuri nors jo dalis negali būti dauginami, taisomi arba kitu būdu platinami leidėjui nesutikus

TURINYS

PADĖKA.....	4
PRATARMĖ.....	5
1. BENDROSIOS MOKSLINIO TIRIAMOJO DARBO CHARAKTERISTIKOS	6
1.1. MOKSLAS IR JO REIŠKINIŲ PAŽINIMO YPATUMAI	8
1.2. KAI KURIE ETINIAI TYRIMŲ ASPEKTAI.....	17
1.3. KAI KURIE TEORINIAI TYRIMO PAGRINDIMO ASPEKTAI	19
1.3.1. <i>Filosofinės tyrimo pagrindimo pozicijos.....</i>	<i>22</i>
1.3.2. <i>Metodologijos samprata.....</i>	<i>25</i>
1.4. MOKSLINĖ PROBLEMA IR HIPOTEZĖ.....	28
1.5. TYRIMO PROCESAS	32
1.6. TYRIMO TIPAI.....	37
1.7. DUOMENŲ RINKIMAS	42
1.7.1. <i>Duomenų rinkimo teoriniai metodai</i>	<i>43</i>
1.7.2. <i>Duomenų rinkimo empiriniai metodai.....</i>	<i>46</i>
1.7.3. <i>Tyrimo imties sudarymo ypatumai.....</i>	<i>47</i>
2. KOKYBINIŲ TYRIMŲ BENDROSIOS CHARAKTERISTIKOS	49
2.1. KOKYBINIŲ TYRIMŲ IMTIES SUDARYMO YPATUMAI	52
2.2. KOKYBINIŲ TYRIMŲ EMPIRINIAI METODAI IR JŲ ANALIZĖS YPATUMAI.....	53
3. KIEKYBINIŲ TYRIMŲ BENDROSIOS CHARAKTERISTIKOS.....	59
3.1. KIEKYBINIŲ TYRIMŲ IMTIES SUDARYMO YPATUMAI	60
3.2. KIEKYBIŲ TYRIMŲ EMPIRINIAI METODAI IR JŲ ANALIZĖS YPATUMAI.....	62
4. TYRIMO ATASKAITOS RENGIMAS	81
4.1. TIRIAMOJO DARBO STRUKTŪRA.....	81
4.2. TECHNINIS DARBO ĮFORMINIMAS IR KLAIDOS	88
4.3. TIRIAMOJO DARBO VERTINIMAS	94
4.4. ŠALTINIŲ PAIEŠKA IR PANAUDOJIMAS.....	96
KONTROLINIAI KLAUSIMAI SAVITIKRAI.....	100
NAUDOTA IR REKOMENDUOJAMA SAVARANKIŠKOMS STUDIJOMS LITERATŪRA IR KITI ŠALTINIAI.....	104

Padėka

Autoriai nuoširdžiai dėkoja gerbiamiems šios mokomosios knygos recenzentams prof. habil dr. *A. V. Matulioniui*, prof. dr. *V. Indrašienei* ir doc. dr. *V. Gaidžiui* už konstruktyvią kritiką ir naudingas išvalgas, leidusias pakoreguoti struktūrines bei logines klaidas ir sustiprinti šio leidinio pedagoginę-mokomąją vertę. Taip pat sulaukta ir svarbių Kauno technologijos universiteto Sociologijos katedros vedėjo gerbiamo prof. habil. dr. *G. Merkio* pastabų. Jos padėjo atsisakyti tam tikrų lingvistinių spekuliacijų bei kokybiškai pakeisti vizualinę mokomosios medžiagos pateiktį.

Autoriai dėkingi Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto dekanai gerbiausiai prof. dr. *L. Dromantienei* už kūrybinių idėjų palaikymą bei nuolatinį puoselėjimą, taip pat visam Edukologijos katedros kolektyvui už palankios erdvės mokslinei veiklai sudarymą.

Pratarmė

Ši mokomoji knyga parengta remiantis pirmiausia pačių autorių sukaupta dėstymo patirtimi bei medžiaga, kuria dalijamasi paskaitų ir seminarų metu, taip pat kitų šalies ir užsienio tyrėjų-metodologų darbais, reikšmingomis jų išvalgomis, todėl visa autorystė nurodoma literatūros sąrašė, o ne pateikiama po kiekvienos vaizdinės priemonės taip išvengiant vizualinės apkrovos bei nuolatinių pasikartojimų.

Knygoje vaizdinėmis priemonėmis (*logografija*¹ – schemas, teiginiai, lentelės) skaitytojas trumpai supažindinamas su mokslinio tyrimo logikos ir metodologijos (kiekybinio bei kokybinio tyrimų) specifika, procedūriniais reikalavimais ir esminiais mokslo principais tuo pat metu ugdant gebėjimą taikyti tinkamą tyrimo strategiją konkrečių socialinių reiškinių analizei.

Analizuojant mokslinio tiriamojo darbo dalyką pirmiausia atkreipiamas skaitytojo dėmesys į tam tikrus etinius mokslinio tiriamojo darbo aspektus, aptariama mokslo samprata, jo klasifikacija, klasikinės metodologinės prieigos (kiekybinės ir kokybinės) bei galimos alternatyvos (trianguliacija, vertinimo, vystymo tyrimai). Išryškinama mokslinės tiesos paieškų būdai bei demarkacinių ribų socialiniuose moksluose problemiškas. Taip pat analizuojama socialinio tyrimo struktūra ir principai, kartu formuojant gebėjimą pasirinkti bei pradėti konkretaus socialinio reiškinių tyrimą pagal visuotinai pripažintus tyrimo eigos etapus ir vertinimo kriterijus.

Tikimasi, kad ši mokomoji knyga padės studijuojantiems pažvelgti į mokslą kaip į pasaulio ir žmogaus pažinimo bei žinių kaupimo būdą ir kartu kaip į instituciją ir į gamybos plėtros veiksnį; įgalins sėkmingiau dirbti (atlikti) savarankišką mokslinį (pvz., magistro) darbą (projektą) pasirinktos socialinės realybės erdvėje: tiksliai ir funkcionaliai taikyti pasirinktus tyrimo metodus, identifikuoti tiriamąją imtį, tinkamai vartoti mokslines sąvokas, matyti ir vertinti platesnį tarpdisciplininį pasirinktos temos kontekstą bei tokiu būdu procedūrine prasme tinkamai patikrinti suformuluotus mokslinius spėjimus (hipotezes) ir argumentuotai interpretuoti gautus empirinius tyrimo duomenis. Be to, padės susiorientuoti šiuolaikinėje mokslų klasifikacijoje, geriau suprasti socialinės realybės kompleksiskumą ir jį aiškinti per objektyviojo bei subjektyviojo pažinimo prizmes.

Linkėdami kūrybinės ir mokslo tiesų pažinimo drąsos

Autoriai

¹ Logografija (gr. *logos* – žodis, sąvoka + *graphō* – rašau, vaizduoju).

1. Bendrosios mokslinio tiriamojo darbo charakteristikos

Mokslinis tiriamasis darbas (toliau tekste MTD) – tai mokslinės kūrybos išraiška ir drauge atlikto tyrimo (projekto) ataskaita, kurią studentas atlieka baigęs studijas siekdamas parodyti, kad yra pasirengęs būsimai profesinei ar tolesnei mokslinei veiklai. Tiriamąjį darbą reikia ne tik parašyti, bet ir jį apginti, t. y. atsakyti į darbo gynimo komisijos narių klausimus, susijusius su atlikto darbo turiniu, ir taip įrodyti, kad darbas atliktas savarankiškai bei yra autentiškas mokslo kūrinys. Tinkamai apgynus darbą, suteikiama profesinė kvalifikacija ir atitinkamos mokslo srities (tam tikros krypties) mokslinis laipsnis.

Kai kurios svarbesnės MTD sąvokos (remiantis Creswell, 2003; Merkys, 2008; Bryman, 2008)

- **Mokslas** – tai objektyvių, susistemintų žinių apie pojūčiais apčiuopiamą tikrovę bei jos reiškinius visuma. Tai darbo pasidalijimo visuomenėje momentas, kurio paskirtis yra tiesos kriterijaus požiūriu patikrintų bendrųjų teiginių apie realybę formulavimas.
- **Ne mokslas** – tai empiriniais tyrimais nepatvirtinti teiginiai apie realybėje (ar už jos ribų) egzistuojančius reiškinius: *sofistika, spekuliacijos, prielaidos, numatymas, spėjimas* ir pan.
- **Kvazimokslas** (Quasi) – tai atskiros tam tikrus realybės reiškinius imančios tirti teorinės mokyklos (kryptys, srovės), kurios savo struktūra, atliekamų tyrimų manieromis bei teoriniu lygmeniu yra panašios į klasikinei mokslo metodologijai atstovaujančias mokyklas. Tačiau savo veikla neatitinka klasikinei mokslo sampratai mokslo logikos keliamų reikalavimų mokslo principų, funkcijų bei empirinių faktų interpretacijos prasmėmis.
- **Empirika** – intervencija į atskirus socialinės tikrovės reiškinius naudojant tam tikrus tyrimo instrumentus.
- **Metodologija** – tam tikro socialinio reiškinio (fenomeno) nagrinėjimas pasirinktos mokslinės teorijos plotmėje (kuri savo ruožtu turi savo principus, metodus bei filosofinę reiškinių traktuotę).
- **Metodas** – būdas, leidžiantis nagrinėti tam tikrą tiriamo socialinio reiškinio (fenomeno) aspektą, pvz., *išsiaiškinti tiriamųjų nuostatas į religingumą*.
- **Metodika** – priemonė (ar priemonių visuma), padedanti atskleisti (išgauti) norimą informaciją iš tiriamojo.
- **Tiriamasis** (*respondentas, informantas, tyrimo dalyvis*) – numatyto socialinės tikrovės tyrimo dalyvis /-ė.
- **Tyrėjas** – asmuo (mokslininkas), atliekantis tam tikro socialinio reiškinio (fenomeno) tyrimą, gautų duomenų analizę, jos sisteminimą bei apibendrinimą mokslo vardan.
- **Mokslininkas** – asmuo, atstovaujantis tam tikrai mokslo krypčiai (jos šakai) ir atliekantis reikšmingus šios krypties tyrimus (teorinius ir empirinius).
- **Analizė** – tiriamo reiškinio, kaip visumos, išskaidymas į sudėtinės jo dalis.
- **Sintezė** – gautų tyrimo duomenų apie tiriamąjį reiškinį sisteminimas ir apibendrinimas.

- **Indukcija** – samprotavimas, susijęs su apibendrinimu, kurio metu požymio pasikartojamumo pagrindu tiriamų objektų imtyje daroma išvada apie požymio priskirtinumą visai objektų aibei. Tai ėjimas nuo atskirybės prie bendrybės.
- **Dedukcija** – samprotavimas, kurio metu iš kelių teisingų teiginių (prielaidų) formuojamas naujas teisingas teiginys. Kitaip tariant, tai ėjimas nuo bendrybės prie atskirybės. Tai labiau bendramokslinis metodas.
- **Objektas** – nagrinėjamas reiškinyje ar to reiškinio (fenomeno) požymis, aspektas. (Socialiniuose tyrimuose objektu niekada nebūna pats žmogus, o tik jo *požiūris, nuostatos, emociniai išgyvenimai, statusas, elgesys* ir pan.).
- **Trianguliacija** – įvairių metodų (kokybinių ir kiekybinių) derinimas, pvz., atliekant tyrimą galima taikyti ir *stebėjimo* metodą, ir *anketinę apklausą*. Vadinasi, bus taikyti ir kokybinio, ir kiekybinio tyrimo metodai.
- **Hipotezė** – numatomas tyrimo rezultatas naudojant tam tikrus kintamuosius, pvz., *Šiuolaikiniai animaciniai filmai turi labiau neigiamos negu teigiamos įtakos pradinėse klasių mokinių emociniams išgyvenimams*.
- **Kintamasis** – reiškinyje, kuris gali būti veikiamas arba pats veikti ir daryti tam tikrą įtaką.
- **Priklausomas kintamasis** (*dependent variable*) – reiškinyje, kuris yra veikiamas nepriklausomo kintamojo.
- **Nepriklausomas kintamasis** (*independent variable*) – reiškinyje arba priemonė, kuriuo veikiama priklausomąjį kintamąjį.
- **Validumas** – tyrimo tinkamumas, galiojamumas.
- **Reliabilumas** – tyrimo patikimumas.
- **Vidinis validumas** – tyrimas yra patikimas, jei galima patikrinti hipotezę.
- **Išorinis validumas** – tyrimo išvados gali būti perkeltamos didesnei tiriamųjų aibei arba tyrimas gali būti pakartotas kitu laiku.
- **Esminiai mokslinio tyrimo principai** – visuminio tyrimo principas; objektyvumo principas; kintančio reiškinio studijų principas; istoriškumo principas; mokslinės drašos ir didžiausio išvalgumo derinimo principas; giluminio nagrinėjimo principas; įvairių mokslo sričių ir jų kryptų dėsnių derinimo principas (pvz., filologija / filosofija / edukologija / psichologija / teisė); tyrimas laisvoje aplinkoje.
- **Empirinis faktas** – atskirybė (*visumos ir tikslus reiškinio aprašymas. Tai medžiaga moksliniam faktui*).
- **Tipinis faktas** – ypatybė (*kai faktuose pradeda ryškėti panašumai, jie kartojasi, pvz., žmonių elgesio, konfliktų priežasčių faktai*).
- **Mokslinis faktas** – bendrybė (*apibendrinimai ir išvados*).

Taip pat egzistuoja šie tyrimų lygiai: *fundamentinis* ir *taikomasis*.

1.1. Mokslas ir jo reiškinių pažinimo ypatumai

Mokslas

Mokslo klasifikacija (sritis ir krypties gr.)

LRV 2009-12-23 d. nutarimas Nr. 1749
LR ŠMM 2010-02-19 d. įsakymas Nr. V-222

- Biomedicinos mokslai A.../B.../C.../D...
- Fiziniai mokslai F.../G.../I...
- Technologijos mokslai H.../E.../J...
- Socialiniai mokslai
 - Socialinės studijos L.../S...
 - Teisė M...
 - Verslas ir vadyba N...
 - Komunikacija P...
 - Švietimas ir ugdymas X...
- Humanitariniai mokslai Q.../R.../T.../U.../V.../W.../K...

Tendencijos

- Visybiškas pasaulio ir mūsų pačių pažinimas įmanomas tik jungiant (integruojant) daugelio mokslų žinias
- Socialinius mokslus integruoja bendros teorijos, sąvokos ir tyrimų metodai
 - Pvz., tradicinę psichologijos sąvoką „motyvacija“ šiandien vartoja ir edukologai, ir vadybininkai, ir sociologai
- Šiuolaikiniame moksle vienu metu paradoksaliai reiškiasi skirtingos tendencijos
 - Mokslo specializacija
 - Mokslo tarpdalykinių (integracinių) ryšių stiprėjimas

?!

.....

.....

.....

.....

Alternatyvūs „mokslai“

- Patologinis „mokslas“
 - Žmonių, įsitikinusių, kad kuria „tikrąjį“ mokslą, tačiau esančių savo liguistų fantazijų ir iliuzijų nelaisvėje, veikla
- Pseudomokslas
 - Bandymas įrodyti teiginį, taikant nemokslineis metodus
 - Astrologija, „mokslas“ apie paranormalius reiškinius ir pan.
- Scientizmas
 - Per didelis tikėjimas mokslo jėga, pasireiškiančia „mokslinių“ modelių taikymu ir receptais nemokslinėms kultūros sritims
- Kvazimokslas
 - Grynai socialinis, kolektyvinis reiškinys, egzistuojantis tik mokslinėje, be to, organizuotoje (totalitarinėse šalyse), bendrijoje

?!

.....

.....

.....

.....

Mokslas ir metafizika

- Mokslinio pažinimo klausimai leidžia principinę verifikaciją bei falsifikaciją ir tenkina demarkacijos kriterijų
- Metafizinio pažinimo klausimai neleidžia verifikuoti bei falsifikuoti ir netenkina demarkacijos kriterijaus, todėl eliminuoti iš mokslo

<i>Ar egzistuoja gyvybė kituose dangaus kūnuose?</i>
<i>Ar žiniasklaida veikia politikų ir politinių partijų reitingą?</i>
<i>Kokių gyvūnų ir kokių organų bei audinių galima persodinti žmogui?</i>
<i>Ar subsidarumo principų taikymas didina savivaldos ir regionų socialinę bei ekonominę gerovę?</i>
<i>Kieno, kinų ar japonų, senovės menas yra gražesnis?</i>
<i>Šv. Mergelės nekaltas prasidėjimas</i>
<i>Ar biotechnologijos turi būti plėtojamos be apribojimų?</i>
<i>Kaip vertinti mirties bausmę – kaip socialinę gėrį ar kaip socialinę blogį?</i>

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Verifikacija

- Patikrinimas tiesos požiūriu
 - Teorijų, mokslo teiginių patvirtinimas empiriniais faktais
- Ieškojimas vien tik patvirtinančių faktų neapsaugo teorijos nuo potencialių klaidų
- Mokslo istorija neretai yra tiesiog mokslo klaidų istorija
 - Penicilino, rentgeno spindulių ir pan. atradimai

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Falsifikacija

- Teorinių ir mokslo teiginių paneigimas faktais ir / arba kitomis teorijomis
 - Tikrinama teorija sąmoningai pateikiama negailestingai kritikai
 - Teoriją bando paneigti (falsifikuoti) ir pats tyrėjas, ir mokslinė bendrija
 - Formuluojamos alternatyvios teorijos, kurios paneigtų tikrinamą teoriją, tačiau paaiškintų jos galiojimo sritį
 - Ieškoma faktų, kurie šią teoriją paneigtų
 - Jeigu, nepaisant didelių ir kryptingų pastangų, tikrinamos teorijos paneigti nepavyksta, ši teorija priimama kaip esanti laikinai teisinga, kol bus suformuluota brandesnė teorija

?!

.....

.....

.....

.....

Demarkacijos kriterijus

- Mokslui priskirtinos tik tokios žinios, kurios leidžia principinę jų verifikaciją bei falsifikaciją mokslinio tyrimo priemonėmis
- Jei žinios „nesiduoda“ verifikuojamos ir falsifikuojamos, jos privalo būti iš mokslo eliminuojamos ir apdorojamos, toliau tobulinamos, pasitelkiant kitas tikrovės kognityvinio ir dvasinio reprezentavimo formas
 - Religiją, ideologiją, filosofiją, pasaulėžiūrą, meną, publicistiką, kasdienišką „sveiką“ žmogaus protą
- Verifikacija ir falsifikacija yra mokslinio ir nemokslinio (metafizinio) pažinimo atskyrimo (demarkacijos) kriterijus

?!

.....

.....

.....

.....

Gamtos ir socialinių mokslų ypatumai (1)

- Gamtos moksluose paprastai formuluojami bendrieji deterministiniai (griežto apibrėžtumo) teiginiai, galiojantys visiems nagrinėjamos klasės objektams

VISIEMS X VISUR IR VISADA GALIOJA ...

**Visiems žmonėms visur ir visada galioja tai,
kad jie yra mirtingi**

(taigi, deterministiniai teiginiai neturi apribojimų laiko ir vietos požiūriu,
be išlygų galioja visiems (!) nagrinėjamos klasės objektams)

?!

.....

.....

.....

.....

Gamtos ir socialinių mokslų ypatumai (2)

- Socialiniuose moksluose paprastai formuluojami tikimybiniai teiginiai, nagrinėjamos klasės objektams galiojantys tik su tam tikra tikimybe

VISIEMS X SU TIKIMYBE P GALIOJA ...

**Tikėtina, kad abiturientai, kuriems tėvai samdė repetitorius,
geriau laikys valstybinius egzaminus nei vidutinis statistinis
šalies moksleivis**

**Tikėtina, kad vaikai, augantys asocialiose arba probleminėse
šeimose, dažniau nusižengs viešajai tvarkai ir įstatymui
nei jų bendraamžiai**

?!

.....

.....

.....

.....

Gamtos ir socialinių mokslų ypatumai (3)

- Klaidinga tikėtis, kad visi abiturientai, kurie buvo mokomi papildomai, be išlygų išlaikys egzaminą geriau nei kiti moksleiviai
- Taip pat klaidinga manyti, kad visi vaikai iš probleminių šeimų būtinai pažeis įstatymą
- Tikimybiniai teiginiai automatiškai ir privalomai visiems nagrinėjamos klasės objektams anaipol negalioja, be to, yra apriboti laiko ir vietos požiūriu
- Socialiniuose moksluose teorijos praktiškai niekada neįrodomos iki galo ir be išlygų – galima kalbėti nebent tik apie skirtingo tikėtumo laipsnio hipotezes

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Mada ir mokslas

- Moksle (ypač socialiniuose ir humanitariniuose moksluose) reiškiasi mados, nors idealiu atveju to neturėtų būti
- Humanitarinėje socialinių mokslų kryptyje madinga aktyviai eksploatuoti vieną ar kitą teorinį konceptą, beatodairiškai cituoti vieną ar kelis madingus mokslo lyderius
- Madų reiškinių pažeista ir empirinė-analitinė socialinių mokslų paradigma:
 - Vieno ar kito statistinio metodo mada
 - Ant „mados bangos“ tiek kiekybinėje, tiek ir kokybinėje paradigmoje nuolat išsilaiko apklausos metodas

?!

.....

.....

.....

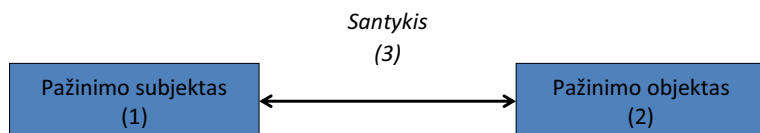
.....

.....

.....

Pažinimo samprata ir elementai

- Pažinimas yra žmogaus santykis su tikrove
- Pažinimą nagrinėja gnoseologija (gr. *gnosis* – žinojimas)
- Pažinimo tikslas – pasiekti objektyvią tiesą

?!

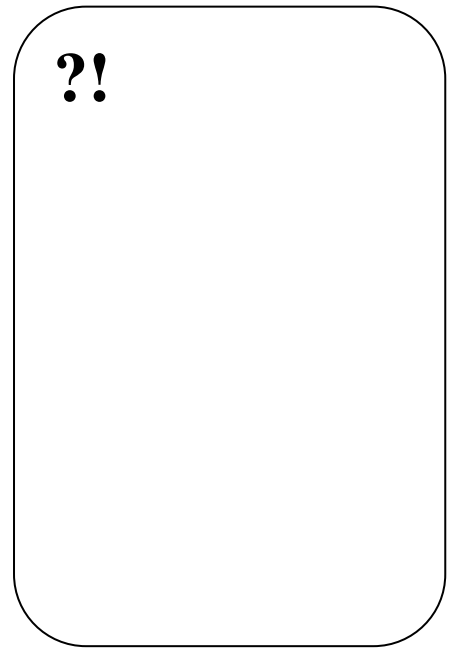
Pažinimo būdai

1. Asmeninė patirtis	■ Dedukcija (Aristotelis) ○ Išvadų gavimas iš prielaidų remiantis logikos dėsniais
2. Loginis mąstymas	■ Indukcija (F. Bacon) ○ Nuo atskirų faktų, pavienių įvykių einama prie visumos supratimo, apibendrinimų
3. Tyrimas	■ Dedukcija–indukcija

?!

?!

[illegible]

Socialinių tyrimų kontekstas

- Kai mokslinių tyrimų subjektai yra žmonės, būtina užtikrinti, kad nebūtų pažeistos jų teisės
- Pasitaiko, kad tiriant tam tikras problemas susikerta tyrimo tikslai ir žmogaus teisės

Tyrimo klausimas

Kokie požymiai būdingi šeimoms, kuriose vaikai patiria seksualinę prievartą?

Etinė dilema

Kaip atrinkti šeimas? Kaip paskatinti atsiverti ir pasakoti nemalonius patyrimus?

?!

.....

.....

.....

.....

Neetiški tyrimų aspektai

- Versti žmones dalyvauti atliekamuose tyrimuose
- Klaidinti tiriamuosius
- Versti tiriamuosius atlikti veiksmus, žeminančius jų orumą
- Pažeisti žmogaus teises ginančius įstatymus ir konvencijas
- Sukelti tiriamiesiems fizinį arba psichinį stresą
- Pažeisti tiriamųjų privatumą
- Pažeisti tiriamųjų anonimiškumą
- Negerbti tiriamųjų ir elgtis su jais nesąžiningai

?!

.....

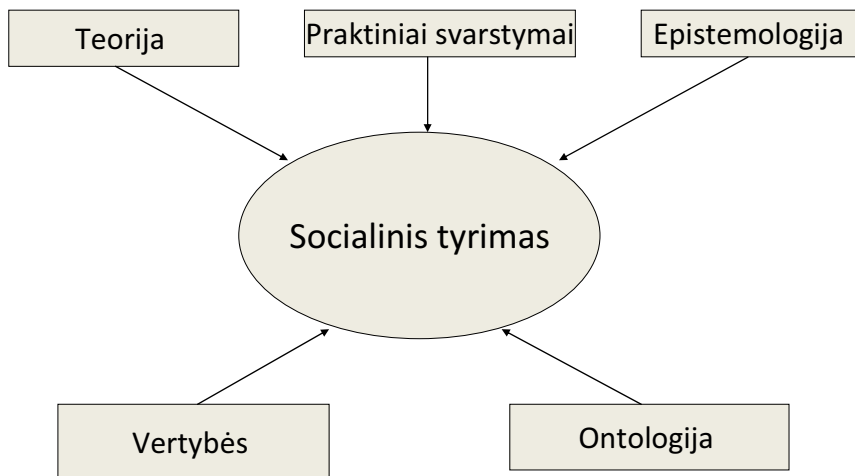
.....

.....

.....

1.3. Kai kurie teoriniai tyrimo pagrindimo aspektai

Socialinių tyrimų determinantai

?!

Teorija

- Apibendrintas mokslinis pažinimas
 - gr. *theoria* – stebėti, žiūrėti
- Dėsningas reiškinių sąryšio projektas, kuris kiekvienam moksliniam pažinimui iš pradžių kuria erdvę ir nutiesia kelią, o po to yra verifikuojamas arba atmetamas kaip nepagrįstas
 - Reikšmingų idėjų, pagrindinių pavyzdžių, modelių įsivaizdavimo evoliucija arba perdirbimų seka (paradigmų kaita)

?!

Teorijos taikymo pranašumai

- Kadangi tai mąstymo būdu sukonstruotas abstraktus nagrinėjamo reiškinių modelis, todėl:
 - Toliau pažinimą galima plėtoti tiesiogiai nesąveikaujant (bent jau kurį laiką) su tiriamu objektu, o atliekant tik logines operacijas su mintiniu modeliu
 - Įgalina paaiškinti esmines reiškinių priežastis
 - Leidžia prognozuoti dėsningus įvykius

Tačiau kiekviena teorija turi savo galiojimo sritį. Tai reiškia, kad:

Teorija paaiškina tik tam tikros rūšies fenomenus, bet ne visus įmanomus reiškinius apskritai

?!

Teorijos ir mokslo sąryšis

Teorija	Pagrindiniai postulatai ir principai	Metodologijos ir metodikos nuorodos
Biheviorizmas	Sąmonės nėra, žmogaus sąmonė – spekuliatyvus ir metafizinis filosofų pramanas. Egzistuoja tik aukštoji nervinė veikla ir išorinė individo elgsena	Privalu nagrinėti individų elgsenos reakcijas į įvairius išorinius dirgiklius, atlikti eksperimentus pagal modelį „stimulas – reakcija“
Struktūrinis funkcionalizmas	Visuomenė (organizacija) sudaro kažką panašaus į biologinę sistemą, kurios dedamosios prisideda (arba neprisideda) prie sistemos pusiausvyros išsaugojimo	Tikslinga nagrinėti sąryšius tarp sistemos dedamųjų, taikyti statistinius metodus – koreliaciją, daugiamatę regresiją
Socialinė sąveika ir socialinis konstravimas	Psichosocialinė realybė yra sukonstruojama, ji yra socialinių sąveikų ir socialinių suvokimų rezultatas	Tikslinga stebėti, kaip reiškiasi fenomenai, pasitelkiant giluminius interviu nagrinėti socialinius suvokimus bei žmonių ir jų grupių komunikacijos procesus

?!

Teorijų principinio paprastumo reikalavimas

- Mokslas kelia painias ir sudėtingas problemas, todėl jo turinys irgi nėra paprastas
- Ideali mokslo siekiamybė – sunkius ir sudėtingus reiškinius paaiškinti paprastomis racionaliomis schemomis
- Neretai pradedantys socialinių mokslų tyrėjai mano, kad jeigu rašoma ir aiškinama įmantria / manieringai, tai visa tai ir yra mokslas

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Konceptualiosios filosofijos kryptys

- **Idealizmas**

- Realizmas

- Pragmatizmas

- Egzistencializmas

- Materializmas

Ontologija	Realybė yra protinės ir dvasinės prigimtys, ji nekinta
Aksiologija	Vertybės yra pirminės, absoliučios ir amžinos
Epistemologija	Pažinimas yra latentinių idėjų atgaivinimas

?!

Konceptualiosios filosofijos kryptys

- Idealizmas

- **Realizmas**

- Pragmatizmas

- Egzistencializmas

- Materializmas

Ontologija	Realybė objektyvi, ją sudaro turinys ir forma; ji grindžiama objektyviais dėsniais
Aksiologija	Vertybės absoliučios ir amžinos, grindžiamos objektyviais dėsniais
Epistemologija	Pažinimo pagrindas – jutiminis suvokimas ir absoliutus mąstymas

?!

Konceptualiosios filosofijos kryptys

- Idealizmas
- Realizmas
- **Pragmatizmas**
- Egzistencializmas
- Materializmas

Ontologija	Realybė yra individo sąveika su aplinka, jo patirtis; ji nuolat kinta
Aksiologija	Vertybės yra situacinės, reliatyvios
Epistemologija	Pažinimas yra eksperimentavimo išvada; taikomas mokslinis metodas

?!

.....

.....

.....

.....

Konceptualiosios filosofijos kryptys

- Idealizmas
- Realizmas
- Pragmatizmas
- **Egzistencializmas**
- Materializmas

Ontologija	Realybė subjektyvi, egzistencija pirmesnė negu esmė
Aksiologija	Vertybės laisvai pasirenkamos
Epistemologija	Pažinimo paskirtis – asmeninis apsisprendimas

?!

.....

.....

.....

.....

Konceptualiosios filosofijos kryptys

- Idealizmas
- Realizmas
- Pragmatizmas
- Egzistencializmas
- **Materializmas**

Ontologija	Realybė objektyvi ir materialinė, ji lemia dvasinius reiškinius
Aksiologija	Vertybės yra konkrečios visuomenės produktas
Epistemologija	Pažinimas – jutiminio suvokimo, abstraktaus mąstymo ir praktinio tikrinimo vienovė

?!

.....

.....

.....

.....

.....

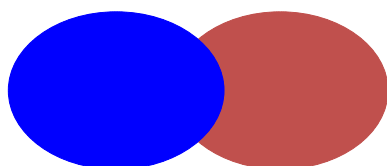
.....

.....

Metodologija

- Mokslinio pažinimo metodų teorija (gr. *methodos* – kelias + *logos* – mokslas)
 - pagal Aristotelio tradiciją – logikos sritis
 - nuo XVIII a. – savarankiška metodų teorija

Pozityvizmas
Racionalizmas
Empirizmas

Konstruktivizmas
Fenomenologija
Hermeneutika

?!

.....

.....

.....

.....

Metodologija

- Mokslinio pažinimo principų sistema
- Konkrečios mokslo krypties pažinimo metodai ir būdai
- Mokymas apie metodą
- Teorija, kuri nagrinėja mokslinio pažinimo procesą, jo principus bei mokslinio tyrimo metodus ir techniką
- Tyrimo būdų ir principų nustatymas
- Plačiausia prasme metodologija reiškia bendriausius mokslinio pažinimo principus, mokslinės procedūros logiką
- Tai reiškia, kad bet kurį mokslinį tyrimą reikia metodologiškai pagrįsti, t. y. tinkamai suformuluoti temą, aptarti tyrimo koncepciją, tyrimo metodus ir kt.

?!

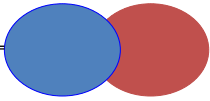

.....

.....

.....

.....

POZITYVIZMAS (A. Comte)

- Tikrasis pažinimas yra tik mokslas ir stebėjimas
- Pripažįsta tik formaliosios logikos, matematikos teiginius ir atmeta metafizinio pasaulio egzistavimą

EMPIRIZMAS (J. Locke, G. Berkeley, D. Hume)

- Įsitikinimas, kad vienintelis pažinimo šaltinis yra jutiminė patirtis
- Abejoja metafizinėmis schemomis, grindžiamomis *a priori* teiginiais, nesiremiančiais patirtimi

RACIONALIZMAS (R. Descartes, G. Leibnitz, B. Spinoza)

- Tikėjimas, kad žmogaus protas, o ne Dievo apreiškimas yra tikroji priemonė tiesai pažinti ir elgesiui kontroliuoti
- Akivaizdūs aprioriniai teiginiai, o ne juslinis patyrimas yra vienintelis bet kokio pažinimo pagrindas

?!

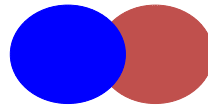

.....

.....

.....

.....

KONSTRUKTYVIZMAS (Erlango mokykla: W. Kamlah, K. Lorenzo)

- Tikrovė kaip reikšmių sąsaja (pasaulis) yra pažini ne tokia, kokia ji yra savaime, o kaip išgyventa, patirta ir pažinta (sukonstruota) mūsų vaizduotėje remiantis fiziologinėmis, psichologinėmis ir socialinėmis kultūrinėmis sąlygomis
- Mokslo kalba ir objektai privalo būti konstruojami pagal kasdienę kalbą ir jos praktinę objektinę vartoseną

FENOMENOLOGIJA (E. Husserl, M. Heidegger, J. P. Sartre)

- Filosofijos kryptis, nagrinėjanti fenomenus kaip suvokimo objektus (o ne kaip savaime egzistuojančius faktus ar įvykius), bandanti ištirti, kaip žmonės mąsto bei aiškina aplinkinį pasaulį
- Atmetama bet kokia išankstinė nuomonė arba sprendimas apie pažinimo objektą

HERMENEUTIKA (W. Dilthey, M. Heidegger, H. G. Gadamer)

- Filosofijos tradicija, susijusi su žmogaus elgesio bei visuomenės tradicijų ir raštų supratimu bei aiškinimu

?!

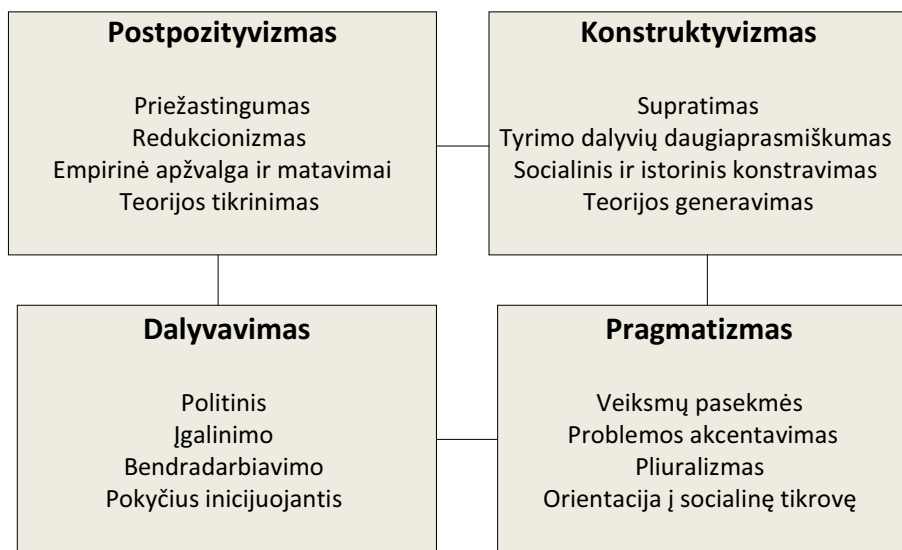
.....

.....

.....

.....

Alternatyvūs žinių įgijimo šaltiniai

?!

.....

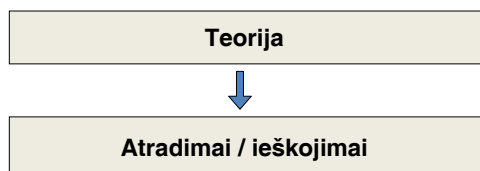
.....

.....

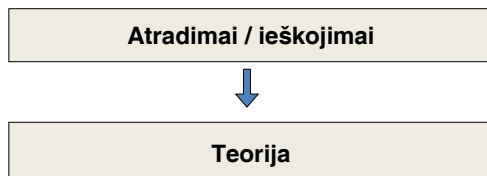
.....

Paradigmų sąveika: teorijos ir tyrimo aspektas

Dedukcinė paradigma

Indukcinė paradigma

?!

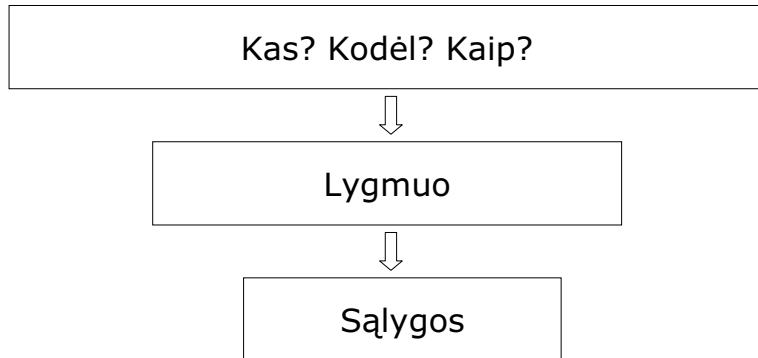
.....

.....

.....

.....

Mokslinė problema

?!

Mokslinis problemiškas

- **Probleminė situacija** moksle turi objektyvų pagrindą ir bendriausiu atveju pasireiškia kaip mokslo žinių, mokslinės informacijos deficitas
- Probleminė situacija moksle kai kada gali būti apibūdinta kaip prieštaravimas
 - Teorijos ir empirinių-eksperimentinių faktų
 - Skirtingų teorinių darinių: paradigų, koncepcijų ir konceptų, definicijų, klasifikacijų, tipologijų ir kt.

?!

Mokslinis problemiškas

- Mokslinės problemos (ir jos formuluotės) loginis pagrindas (loginė forma) yra **klausimas**
 - Klausimas, kaip loginė figūra, yra specifinė teiginio atmaina
 - Ne bet koks loginės formos ir turinio požiūriu tinkamai suformuluotas klausimas yra mokslinė problema
 - Jei formuluojamas klausimas apie dalykus, į kuriuos konkretūs ir teisingi atsakymai jau yra žinomi, tai jokio mokslinio problemiško ir mokslinės problemos nėra
 - Ar mokslinis klausimas yra mokslinė problema, paaiškėja, kai jo turinys susijamas su atitinkamos mokslo krypties įdirbiu praeityje ir dabar
 - Jei pavyksta suformuluoti klausimą (ar bent dalinį jo aspektą), į kurį mokslas (tiksliau – atitinkama tyrimų kryptis) dar neturi aiškaus ir patikrinto atsakymo, tikėtina, kad tyrimų projektas remiasi realia, tikra problemine situacija, ir pavyksta tinkamai suformuluoti tyrimų projekto mokslinę problemą
 - Jei dirbama prie tyrimų projekto, tačiau „tyrimo“ klausimo suformuluoti nepavyksta, tikėtina, kad tyrimų projektas problemine situacija nesiremia ir bent jau kol kas moksliniu problemišku nepasižymi

?!

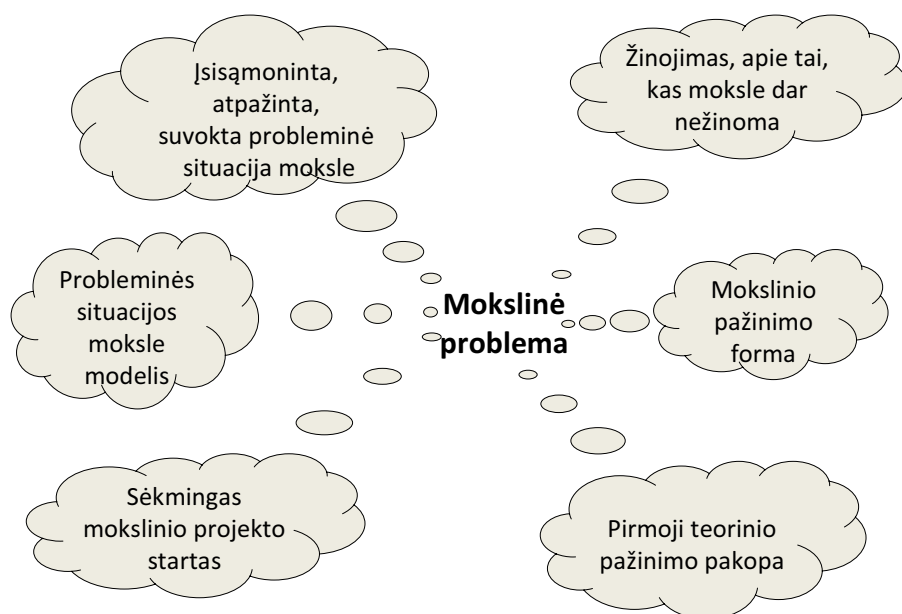

.....

.....

.....

.....

?!

.....

.....

.....

.....

Mokslinės problemos formulavimo sąlygos

Kritinė ankstesniųjų problemos sprendinių analizė

Pagrindinių problemos parametrų išskyrimas

Galimų problemos sprendinių analizė

Problemų kompleksškumo analizė

Problemų formulavimo korektiškumas

?!

.....

.....

.....

.....

Dažniausios mokslinės problemos formulavimo klaidos

- Mokslinė problema neformuluojama, t. y. neišryškinamas klausimas, į kurį moksliniu tyrimu siekiama atsakyti
- Formuluojama pernelyg bendra problema, kuri gali būti išspręsta tik kompleksiniu tyrimu arba daugeliu nuoseklių bei tuo metu atliekamų tyrimų
- Tyrimo problema neaktuali moksliniu ar socialiniu atžvilgiu
- Problema parenkama ne pagal tyrėjo galimybes
- Dirbtinai susiejamos dvi ar kelios problemos

MOKSLINĖ PROBLEMA IŠREIŠKIAMA TYRIMO TEMOS PAVADINIMU

?!

.....

.....

.....

.....

Dažnos mokslinių tyrimų klaidos

- Dažnai tyrimas pradedamas išsamiai nesusipažinus su tos srities literatūra
- Bet kaip padaryta atranka
- Bloga šalutinių faktorių analizė
- Neatliekamas žvalgomasis tyrimas
- Nepatikrinama, ar tikrai nepriklausomojo kintamojo lygiai buvo skirtingi
- Prieš statistiškai tikrinant hipotezes, nepažiūrima, ar nėra duomenų suvedimo klaidų MS SPSS programoje, ir kt.
- Klaidingas duomenų interpretavimas
- Vengimas daryti išvadas
- Daromos išvados, kurios nėra patvirtintos duomenimis

.....

.....

.....

.....

.....

Hipotezè

- Tai mėginimas atsakyti į tyrimo problemos išskeltus klausimus (dažniausiai spėjama apie dviejų faktų arba jų grupių esamą ryšį)
 - Hipotezę turi būti įmanoma patikrinti
 - Hipotezę turi būti paprasta
 - Hipotezė tuo paprastesnė, kuo mažiau prielaidų ji turi
 - Hipotezė turi kuo mažiau prieštarauti moksliniais metodais gautoms žinioms
 - Hipotezė turi būti produktyvi: apibūdinti kuo daugiau faktų
 - Remiantis hipoteze turėtų būti galima prognozuoti naujus faktus
 - Hipotezėms negali daryti įtakos tyrėjo vertybinės nuostatos
 - Hipotezė turi būti konkreti: neužtenka pasakyti, kad yra dviejų faktų ryšys, bet reiktų nurodyti ir koks tas ryšys, ir kokiomis sąlygomis jis galioja

.....

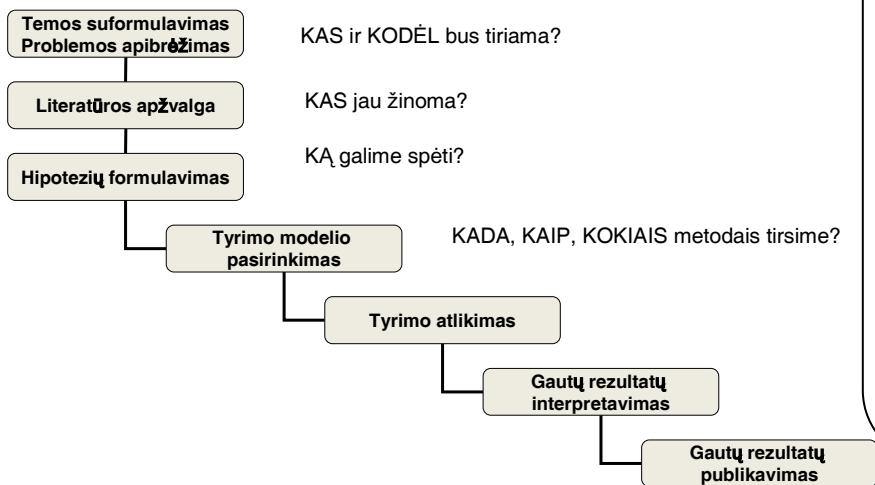
.....

.....

.....

1.5. Tyrimo procesas

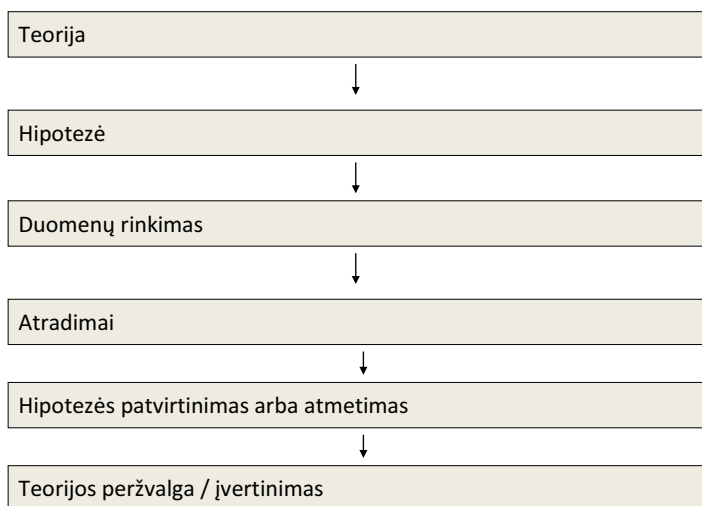
Tyrimo procesas

?!

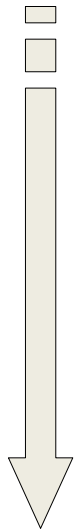
Dedukcijos procesas

?!

Indukcijos procesas

Bendriausias klausimo formulavimas
Konkrečių tyrimo klausimų formulavimas
Jautrių sąvokų formulavimas
Grupių, kuriose bus studijuojamas šis klausimas, atrinkimas
Tinkamų dizainų ir metodų pasirinkimas
Konkrečių tyrimo klausimų įvertinimas ir reformulavimas
Duomenų rinkimas
Duomenų analizavimas
Analizės apibendrinimas ir įvertinimas
Rezultatų formulavimas

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Empirinio tyrimo procesas

Tyrėjas tikrina teoriją
Tyrėjas tikrina teoriją arba tyrimo klausimus, išvestus iš teorijos
Tyrėjas operacionalizuoja teorijoje vartojamas sąvokas arba kintamuosius
Tyrėjas naudoja instrumentą teorijos kintamiesiems matuoti
Tyrėjas kuria teoriją arba lygina duomenis, pavyzdžius su kitomis teorijomis
Tyrėjas ieško duomenų, pavyzdžių, teorijų
Tyrėjas formuluoja kategorijas
Tyrėjas kelia klausimus
Tyrėjas renka informaciją

?!

.....

.....

.....

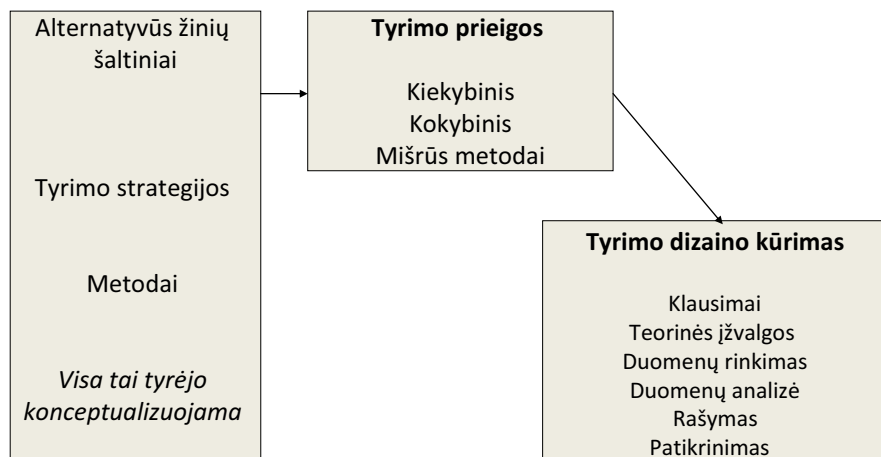
.....

.....

.....

.....

Pagrindiniai tyrimo elementai

?!

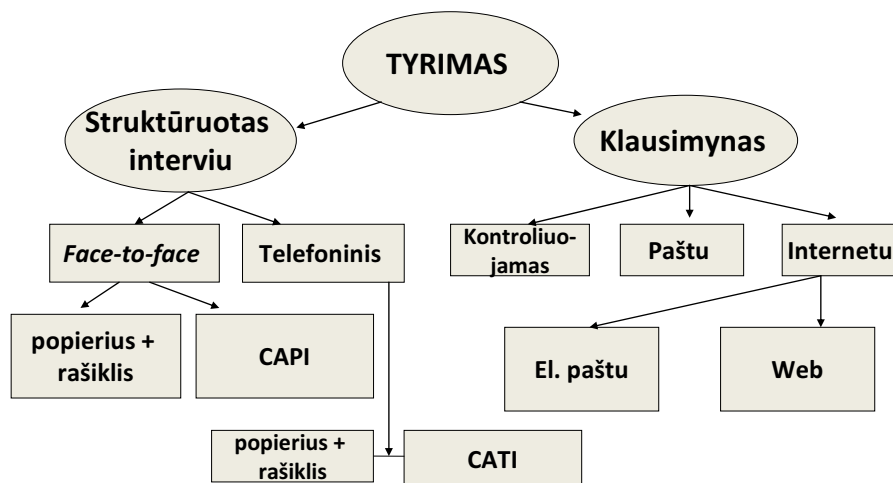
.....

.....

.....

.....

Tyrimo organizavimo modeliai

?!

.....

.....

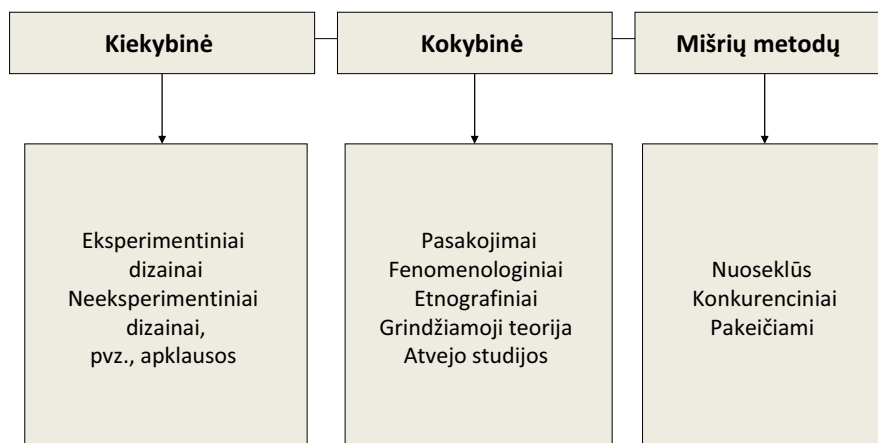
.....

.....

* **CAPI** – (angl. *Computer-assisted personal interviewing*) tyrimo technologija, kai naudojamosi kompiuterine klausimyno versija.

** **CATI** – (angl. *Computer-assisted telephone interviewing*) tyrimo technologija, kai naudojamosi telefonine klausimyno versija.

Alternatyvios tyrimo strategijos

?!

.....

.....

.....

.....

Tyrimo dizaino pavyzdys

Tyrimo prieiga	Žinių šaltinis	Tyrimo strategija	Metodai
Kiekybinė	Postpozityvizmas	Eksperimentinis dizainas	Požiūrių matavimas, elgesio rangavimas ir kt.
Kokybinė	Konstruktivyvizmas	Etnografinis dizainas	Lauko vertinimas
Kokybinė	Emancipacinės prielaidos	Naratyvinis (pasakojimo) dizainas	Nestruktūruotas interviu
Mišrių metodų	Pragmatizmo prielaidos	Trianguliacijos dizainas	Uždaro tipo instrumentai, atviro tipo instrumentai

?!

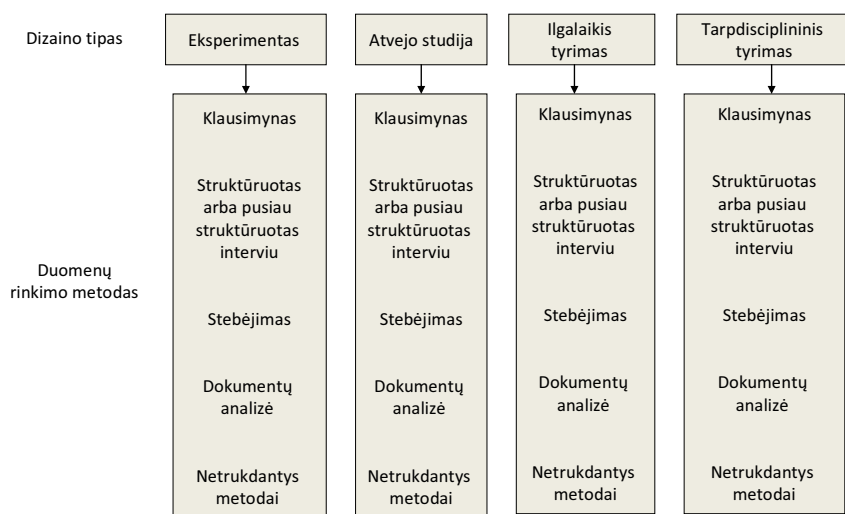
.....

.....

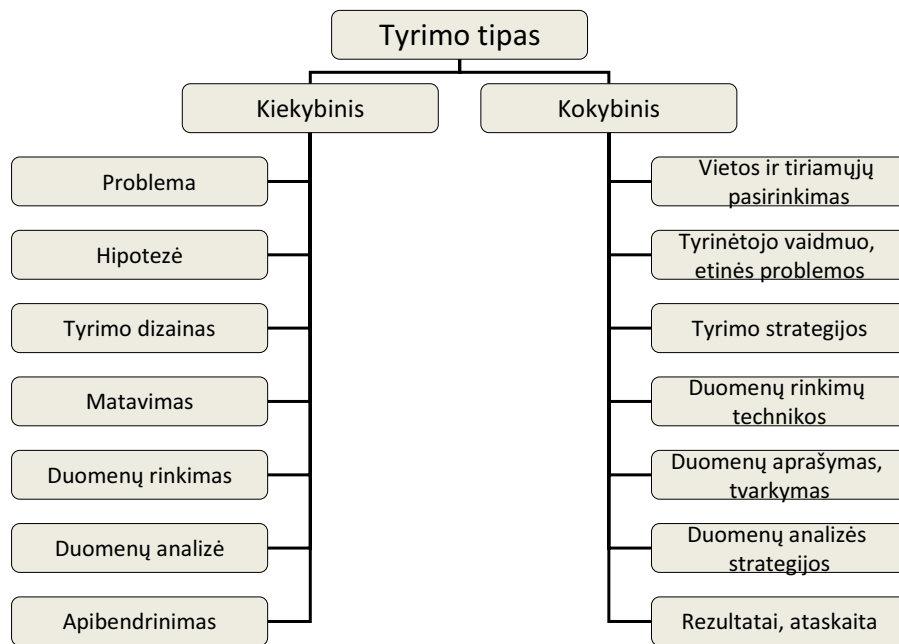
.....

.....

?!

[illegible]

1.6. Tyrimo tipai

?!

Kiekybinis tyrimas

Ypač daug dėmesio

- Atrankos procedūroms
- Matavimo validumui, patikimumui
- Statistinių duomenų analizės technikoms
 - Matavimo skalėms
 - Balinių vertinimų sumavimui
 - Lygių intervalų skalių procedūroms
- Semantinio diferencialo technikai

Kokybinis tyrimas

- Ypač daug dėmesio kultūrai ir kultūrinei terpei, kurioje gyvena tiriamieji
- Pripažįstama
 - Tiriamųjų kompetencija
 - Tiriamojo asmens gyvenimo patyrimas
 - Pasakojimų forma
- Svarbūs vizualūs parametrai, vaizdiniai, dėmesys erdvei

?!

Kiekybinis ir kokybinis tyrimas

??

Teorijos logika	Dedukcinė	Indukcinė
Teorijos kūrimo kryptis	Prasideda nuo teorijos	Prasideda nuo tikrovės
Verifikacija	Atliekama po to, kai teorija sukurama	Duomenų apibendrinimas, analizė ir teorijos verifikavimas vyksta tuo pat metu
Sąvokos	Tiksliai apibrėžiamos prieš tyrimo pradžią	Prasideda orientuojančiomis, jautriomis ir lanksčiomis sąvokomis
Apibendrinimai	Indukciniai apibendrinimai	Analitiniai arba pavyzdžių apibendrinimai

.....

.....

.....

.....

Kiekybinis ir kokybinis tyrimai

??

Procedūra	Kiekybinis modelis	Kokybinis modelis
Parengimas	<ul style="list-style-type: none"> • Apibrėžimai <ul style="list-style-type: none"> – tikslūs, konkretūs ir aiškūs • Hipotezės <ul style="list-style-type: none"> – formuluojamos tyrimo pradžioje • Būtina apibrėžti <ul style="list-style-type: none"> – tyrimo objektą ir procesą 	<ul style="list-style-type: none"> • Apibrėžimai <ul style="list-style-type: none"> – bendri ir nelabai formalizuoti • Hipotezės <ul style="list-style-type: none"> – formuluojamos tyrimo metu • Kadangi tyrėjas tiesiogiai dalyvauja tyrime – tyrimo procedūrų apibrėžti nebūtina

.....

.....

.....

.....

Kiekybinis ir kokybinis tyrimai

Procedūra	Kiekybinis modelis	Kokybinis modelis
Tyrimo dizainas	<ul style="list-style-type: none"> • Dizainas kruopščiai planuojamas • Atliekama reprezentatyvi atranka • Naudojamos įvairios matavimo skalės 	<ul style="list-style-type: none"> • Dizainas planuojamas, bet nėra griežtas, greičiau lankstus • Atranka teorinė, tikslinė, nereprezentatyvi • Dažniausiai naudojamos nominalinės matavimo skalės

?!

.....

.....

.....

.....

Kiekybinis ir kokybinis tyrimai

Procedūra	Kiekybinis modelis	Kokybinis modelis
Duomenų rinkimas	<ul style="list-style-type: none"> • Kiekybiniai metodai (pvz., anketavimas) 	<ul style="list-style-type: none"> • Kokybiniai metodai (giluminiai interviu, stebėjimas, atvejo tyrimai, diskusinės <i>focus</i> grupės)

?!

.....

.....

.....

.....

Kiekybinis ir kokybinis tyrimai

?!

Procedūra	Kiekybinis modelis	Kokybinis modelis
Analizė	• Kiekybinė statistinė	• Kokybinė (duomenų rinkimas ir analizė vyksta tuo pat metu)
Apibendrinimas	• Indukcinis	• Analitinis

.....

.....

.....

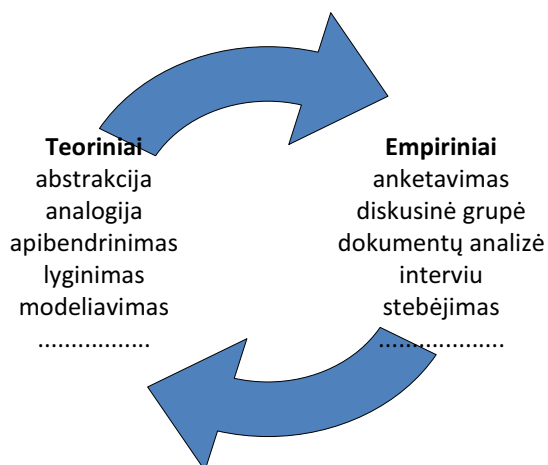
.....

Taigi egzistuoja daugybė socialinio tyrimo metodų, kuriuos tyrėjas (tyrėjų grupė) pasirenka pagal nagrinėjamo darbo pobūdį bei siektiną šio darbo problemiško ištirtumo lygį (Gaidys, 1999; Bagdanavičius, 2007; Bryman, 2008; Wysocki, 2008 ir kt.), žr. 1 lentelę.

1 lentelė. *Kokybinių ir kiekybinių tyrimų panašumai bei skirtumai* (pagal Ruškus, Šaparnis, Mažeikienė, 2001; Creswell, 2003; Flick, 2006)

Kokybiniai tyrimai	Kiekybiniai tyrimai
METODOLOGIJA IR TEORINIS PAGRINDIMAS: Postpozityvizmas, konstruktyvizmas, feminizmas, etniniai modeliai, postmodernizmas, hermeneutika, simbolinis interakcionizmas, fenomenologija	METODOLOGIJA IR TEORINIS PAGRINDIMAS: Racionalizmas, pozityvizmas (loginis empirizmas), (Neo) bihevizmas
PAGRINDINĖS SĄVOKOS: Subjektyvumas (patyrimas) Vertybinis angažuotumas Artimas ryšys su tiriamuoju, tiriamojo emancipavimas Supratimas Fenomeno interpretacija – „minkštieji“ – nėra griežtų apribojimų, skaičiai nedominuoja Dalinis pažintinis pasaulio aprėpimas Teorijos ir fakto neatskiriamumas Nestruktūruota tyrimo strategija Duomenys gausūs ir išsamūs (daug aprašymų) Interpretacija Eksploracinis teorijos ir praktikos ryšys Išgyvenimai „Lauko“ tyrimas Atskirybė kaip tyrimo objektas (pvz., mažumos, <i>queer</i> – keistybės ir pan.) Daugialypis priežastingumas (stochastika)	PAGRINDINĖS SĄVOKOS: Objektyvumas (skaičiai, instrumentai) Vertybinis neutralumas (tyrėjo atsiribojimas) Anonimiškumas (distancija) Paaiškinimas Koreliaciniai (priežastiniai) ryšiai tarp 2 kintamųjų. Priežastingumas „Kietieji“ – griežta metodologija, skaitinė interpretacija Visuminis pažintinis pasaulio aprėpimas Faktai nepriklausomi nuo teorijos Struktūruota tyrimo strategija Duomenys tikslūs, tvirti, pamatuoti Matavimas, statistiniai metodai (ryšys, skirtumai, homogeniškumas ir pan.) Konfirmacinis ryšys tarp teorijos ir praktikos Elgsena Laboratorinis tyrimas Tyrimo objektas – didelės populiacijos

Duomenų rinkimo metodai

?!

This image shows a full page of a document template designed for handwritten notes or essays. It features approximately 28 evenly spaced, thin grey horizontal lines across the entire width of the page. The margins are consistent on all sides, providing ample space for writing. There are no vertical lines, headers, footers, or other markings present.

1.7.1. Duomenų rinkimo teoriniai metodai

- **Abstrakcija** (lot. – atitraukimas)
 - Atitrūkimas nuo neesminių nagrinėjamo reiškinių dalykų pažinimo procese, siekiant susitelkti ties pagrindiniais, esminiais jo bruožais, atskleisti jų esmę
 - Abstrahavimu sukuriama apibendrinti mąstymo produktai (sąvokos, modeliai, teorijos, klasifikacijos, kategorijos, principai ir kt.)

?!

.....

.....

.....

.....

- **Analogija** (gr.– panašumas, atitikimas)
 - Mąstymo metodas, kai ieškoma panašių reiškinių ar daiktų požymių, padedančių juos lyginti ir suprasti arba pagal panašius požymius atrasti naujus daiktus ar reiškinius
 - Analogija dažniausiai yra hipotezių kūrimo prielaida
 - Analogija teisėje paprastai suprantama kaip konkrečios padėties faktinių ir teisinių panašumų lyginimas

?!

.....

.....

.....

.....

- Apibendrinimas

- Mąstymo operacija ir produktas, tikrovės reiškinių bendrųjų, esminių požymių ir savybių atspindėjimas
- Perėjimas nuo siauresnių sąvokų ir teiginių prie platesnių, nusakant bendruosius teiginius, dėsningumus, principus
- Paprasčiausias apibendrinimas – objektų jungimas, grupavimas pagal tam tikrą atsitiktinį požymį
- Darbe dažniausiai apibendrinama literatūra, tyrimas, daromos išvados

?!

.....

.....

.....

.....

- Lyginimas

- Sociologinis tyrimas, kai derinama informacija, gauta
 - Įvairiais istorinės raidos laikotarpiais
 - Įvairių socialinių sistemų (institutų, grupių ir kt.)
 - Skirtingų autorių ar tyrimo kolektyvų
 - Įvairiais rinkimo ar matavimo metodais
- Mintinis realių ir idealių objektų gretinimas ir vertinimas
- Leidžia gauti informaciją apie objektą jo specialiai netyrinėjant

?!

.....

.....

.....

.....

- Modeliavimas
 - Tai tam tikrų objektų, objektų sistemų arba procesų santykių ir elgsenos atskleidimas sudarant ir tyrinėjant modelius
 - Tai vienas iš pagrindinių kriminologinės nusikalstamumo prognozės metodų, įgyvendinamas sudarant nusikalstamumo dinamikos matematinių formulių sistemą
 - Kriminologijoje modeliavimas savo pažintinėmis galimybėmis prilygsta eksperimentui

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Empiriniai metodai

- Anketavimas
- Atvejo analizė
- Dokumentų analizė
- Eksperimentas
- Ekspertinis vertinimas
- Interviu
- Metaanalizė
- Refleksija
- Sociometrija
- Stebėjimas
- Testai
- Turinio (*content*) analizė

Tyrimo imtis

- Bendrieji tyrimo imties sudarymo aspektai
 - Tyrimo generalinė aibė (populiacija)
 - Konkrečios tyrimo imties sudarymo tikslingumas
 - Tinkamo tyrimo imties nustatymo svarba
- Kiekybinio tyrimo imties sudarymo ypatumai
- Kokybinio tyrimo imties sudarymo ypatumai

?!

.....

.....

.....

.....

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo generalizacija

Tyrimo charakteristikos	Kiekybinis tyrimas	Kokybinis tyrimas
Generalizavimo tipas	Statistinis generalizavimas	Nestatistinis generalizavimas
Imties dydis	Imtis didelė	Imtis maža
Imties sudarymas	Tikimybinis, atsitiktinis	Netikimybinis, tikslinis

?!

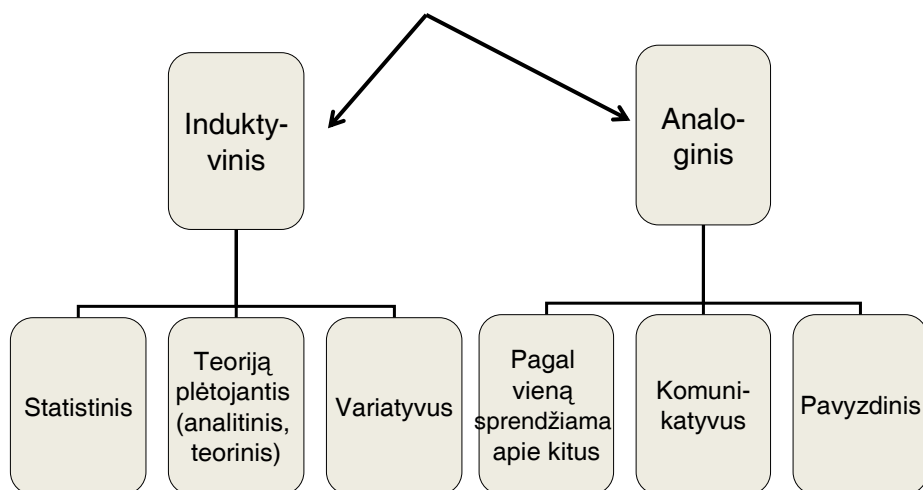
.....

.....

.....

.....

Generalizavimo formos

?!

Empirinių duomenų patikimumas

Didelė populiacija

1. Anketinės apklausos
2. Interviu
3. Stebėjimas
4. Diskusijų grupės
5. Dokumentų analizė

Maža populiacija

1. Stebėjimas
2. Dokumentų analizė
3. Diskusijų grupės
4. Savirefleksija
5. Statistiniai
skaičiavimai

?!

2. Bendrosios kokybinių tyrimų charakteristikos

Akivaizdu, kad kokybiniai tyrimai apskritai pasižymi didesnėmis gautų tyrimo duomenų interpretacinėmis galiomis nei kiekybiniai tyrimai, *ipso facto*² reikalaujantys griežtos tiriamųjų imties bei statistinio duomenų apdorojimo taikant sudėtingus matematinės statistikos metodus. Kita vertus, B. Bitino (2006) žodžiais tariant, svarbu šias dvi tyrimų grupes (arba *metodų stovyklas*) tinkamai tarpusavyje derinti, taip išvengiant gautų tyrimo rezultatų spekuliatyvumo arba statistinio angažuotumo. Kitaip tariant, taikyti *trianguliacijos* principą.

KOKYBINIO TYRIMO PRINCIPAI

Inties formavimas, indikatorių konstravimas, duomenų skenavimas, apdorojimas ir interpretacija – vientisas ir laike (dažnai) sutampantis procesas

Tyrimo objektas traktuojamas kaip subjektas

Tyrimo atvirumas

Tyrimas kaip komunikacija ir interakcija

Tyrīmo natūralumas

Tyrimas kaip interpretacija

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the page.

² *Ipsa facto* (lot.) – savaime.

Pagrindiniai kokybinio tyrimo etapai

?!

- Esminių tyrimo klausimų formulavimas
- Tyrimui artimų subjektų atranka
- Tyrimui artimų duomenų rinkimas
- Duomenų interpretavimas
 - Tolesnių duomenų rinkimas
- Darbo konceptualizavimas / teorijų paieška
 - Tyrimo klausimų siaurinimas ir specifikavimas
- Išvadų rengimas ir rašymas

.....

.....

.....

.....

Kokybinė metodologija

?!

- Socialinis pasaulis nėra atskirtas nuo žmogiškos sąmonės ribų
- Socialinis pasaulis sąmoningai konstruojamas
- Socialinė tikrovė nuolat kinta
- Žmonės kuria sudėtingas reikšmių sistemas per socialinę sąveiką
- Modeliai atsiranda iš tarpusavyje susietų reikšmių sistemų
- Socialiniai mokslai negali būti nevertinantys
- Vertinimas savaime įsiterpia į socialinį pažinimą
- Tyrėjas ir tiriamieji suvokiami kaip du vienodai svarbūs tos pačios situacijos elementai
- Socialinei tikrovei netinka tie patys kaip gamtos mokslų metodai
- Aiškinant tikrovę siekiama ne matuoti, bet suprasti
- Loginė teorijos forma – indukcija

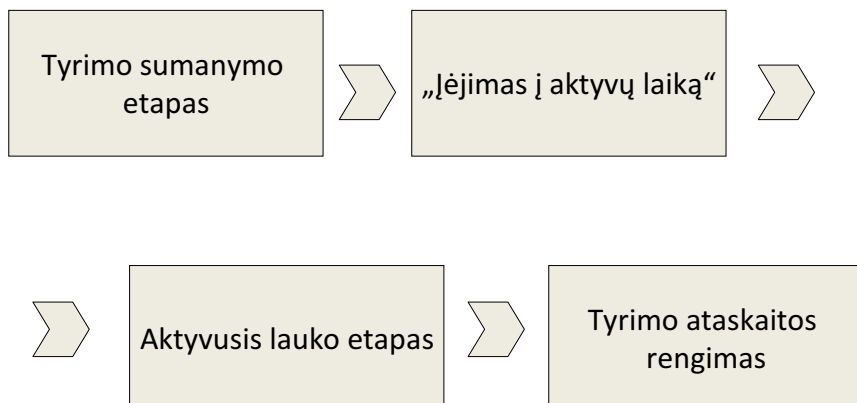
.....

.....

.....

.....

Bendriausi kokybinio tyrimo etapai

?!

.....

.....

.....

.....

Strateginiai kokybinio tyrimo tipai

Vienintelio atvejo studija
Etnografinė studija
Biografinis tyrimas
Kokybinis vertinamasis tyrimas
Veiklos tyrimas
Kokybinis eksperimentas

?!

.....

.....

.....

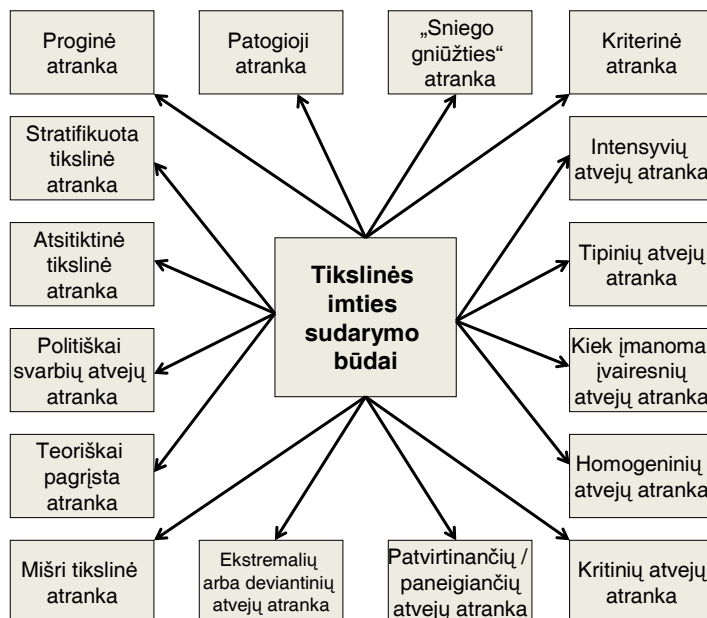
.....

Kokybinio tyrimo imties dydis

- Kokybinio tyrimo imties dydžio determinantai
 - Reiškinių tyrimo detalumas
 - Tyrimo strategija
 - Duomenų rinkimo metodas
 - Renkamų duomenų informatyvumas
- Kokybinį tyrimą atliekančio tyrėjo galimybės
 - Nustatomas tyrimo imties dydis
 - Iš anksto nenumatomas dydis, vadovaujasi *prisotinimo* dėsniu
 - Numatomas preliminarus tyrimo imties dydis

?!

?!

2.2. Empiriniai kokybinių tyrimų metodai ir jų analizės ypatumai

Diskusinė grupė

- PRANAŠUMAI
 - Socialiai orientuotas bendravimas
 - Tyrimo rezultatai greitai gaunami
 - Santykinai pigus metodas
 - Pakankamai lankstus metodas
 - Naudingas kiekybinei informacijai pagilinti
 -
- TRŪKUMAI
 - Dalyvių įtaka vienas kitam
 - Sunkiai analizuojami duomenys
 - Reikalingas nepriklausomas ir kvalifikuotas moderatorius
 -

?!

.....

.....

.....

.....

Dokumentų analizė

- PRANAŠUMAI
 - Galimybė tyrinėti nebeesamus įvykius
 - Minimali tyrėjo įtaka
 - Santykinai nebrangus metodas
 - Tyrimo trukmė neturi įtakos rezultatams
 - Dauguma dokumentų parašyti profesionalų
 -
- TRŪKUMAI
 - Dokumentų šališkumas – vienalaikiai, užsakyti, sensacingi, atrinkti
 - Prieinamumo stoka
 - Rašytinių dokumentų įvairovė
 - Kodavimo sunkumai
 - Duomenų palyginimo sunkumai
 -

?!

.....

.....

.....

.....

Bendriausia prasme, analizuojant įvairaus pobūdžio dokumentus, taikoma *content* (turinio) analizė. Tai metodas, padedantis objektyviai ir sistemiškai išnagrinėjus teksto ypatybes daryti patikimas išvadas (Creswell, 2003; Denzin et al., 2008; Bitinas ir kt., 2008). Daugeliu atvejų, taikant šį metodą, dirbama su tekstu, kuriame studijuojantysis (tyrėjas), atlikdamas vienokį ar kitokį tyrimą, bando nustatyti nagrinėjamos problemos reikšminius požymius, leisiančius patvirtinti arba paneigti prieš tai suformuluotą tyrimo hipotezę (mokslinį spėjimą). Taigi *content* analizės esmė – ištirti dokumento tekste tam tikrus prasminius vienetus, tada skaičiuoti jų vartojimo dažnį, tirti įvairių teksto elementų ryšius tiek vieno su kitu, tiek su visa informacijos apimtimi (2 lentelė). Tai tam tikra prasme yra netradicinė dokumentų analizė, nes matematiniai skaičiavimai taikomi rašytiniams tekstams. *Content* analizė atsirado kaip siekimas išvengti subjektyvumo nagrinėjant dokumentus. Šio metodo privalumai – objektyvumas, darbas su dideliais tekstų masyvais, reprezentyvumas, galimybė lyginti. Galimiems trūkumams priskirtina tai, kad nėra tikslių skaičiavimo vienetų ir atrankos kriterijų, todėl duomenys gali būti netikslūs bei neprieinami pakartotiniam tyrimui.

2 lentelė. Imituojamos finansinės krizės pasekmių krepšinio žaidėjų motyvacijai tyrimo problemos content analizės pavyzdys

„**Prie LKL čempionų vairo stojęs** iki tol R. Grigo asistentu dirbęs G. Krapikas **turėjo vos kelias dienas** paruošti komandą pirmajai Eurolygos dvikovai. Naujasis treneris prieš išvykdamas į Graikijos sostinę sakė, kad žalgiriečiai pabandys nustebinti varžovus rungtynių pradžioje. „Sėkmadienį turėjome dvi treniruotes, pabandysim jiems sumaišyti kortas rungtynių pradžioje“, – teigė krepšinio specialistas. G. Krapikas sakė, kad kauniečiams **dabar labiausiai trūksta vadovauti komandai sugebančio žaidėjo**, tačiau tikino, kad **ekipa neturi daug lėšų** naujo krepšininko paieškoms. „Žalgirio“ krepšininkai, ruošdamiesi naujam sezonui, šį rudenį Aleksandro Gomelskio **taurės finale jau patiesė galingąjį graikų klubą**, bet treneris nelinkęs per daug sureikšminti tos pergalės. „Tada buvo tik pasiruošimo turnyras, kad ir labai tituluotų komandų, bet vis dėlto tik pasiruošimo turnyras. Dabar jau sezono pradžia. Savoje aikštėje „Panathinaikos“ stengsis įrodyti, kad yra viena stipriausių komandų“, – prognozavo G. Krapikas.“³

Paryškintos vietos tekste gali būti traktuojamos kaip reikšminiai vienetai, rodantys finansinės krizės pasekmes žaidimo kokybei ir krepšinio žaidėjų motyvacijai, pvz., pirmoji paryškinta pastraipos atkarpa rodo vyriausiųjų komandos trenerių pasikeitimus, o tai yra reikšmingas procesas visos komandos sutelktumui.

Taigi *content* analizė – tai tekstų, piešinių, nuotraukų ir pan. turinio tyrimas ir analizavimas empiriniu analitiniu metodu. Skiriama *verbalinė* ir *vaizdinė content* analizės. Metodo esmė ta, kad teksto (ar kito dokumento) struktūroje išskiriami ir apibrėžiami statistinio stebėjimo vienetai, kurie užkoduojami ir perkeliama į teksto analizės matricą. Tokiu būdu yra užfiksuojami tyrėją dominančių teksto struktūrinių vienetų dažnumai, kurie vėliau ištiriami statistiškai. Būtinai *content* analizės įvykdymo instrumentarijus yra kodavimo blankas, į kurį įtraukiami ne tik išskirti indikatoriai, bet ir duomenys apie patį dokumentą, kuriuos taip pat reikia koduoti: dokumento pavadinimas, išleidimo vieta ir data, kitos charakteristikos – formatas, eilučių (pastraipų) skaičius ir kt. Toks instrumentarijus nustato vienareikšmį teksto ir kodų atitikimą⁴.

³ Pagal: <http://www.lrytas.lt/-12245064011224130532-p1-sportas-problem%C5%B3-virtin%C4%97-prie%C5%A1-pirm%C4%85j%C4%85-eurolygos-dvikov%C4%85-sutelk%C4%97-%C5%BEalgirio-lietuvius-nuotraukos.htm> [žiūrėta 2008-10-20].

⁴ Pagal: http://www.factus.lt/kontent_analize.html [žiūrėta 2009-03-20].

Interviu

• PRANAŠUMAI

- Galima paaiškinti klausimo esmę
- Nebus praleisti nepatogūs klausimai
- Natūralios sąlygos, natūralus bendravimas
- Galima kaitalioti klausimus
-

• TRŪKUMAI

- Subjektyvi interviuotojo įtaka
- Brangus metodas
- Reikia daug laiko
- Reikalingas tyrėjas, išmanantis tiriamą problemą
- Sunku apdoroti duomenis
-

?!

.....

.....

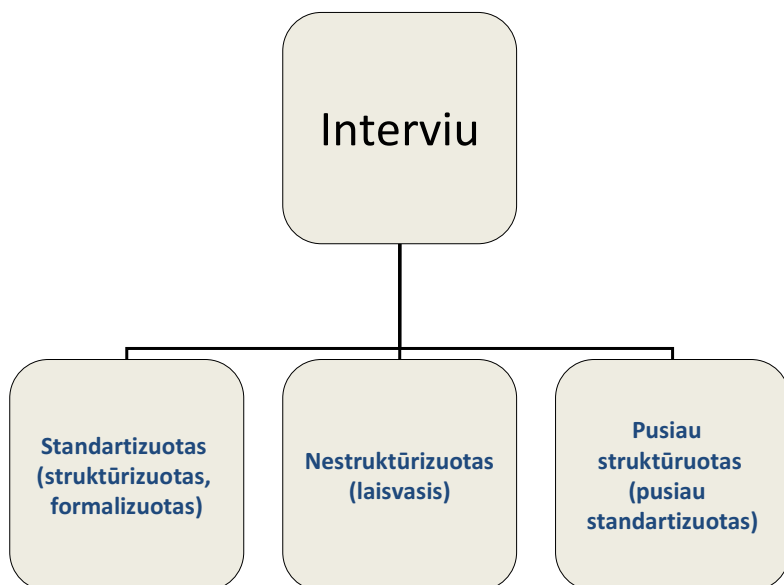
.....

.....

.....

.....

.....

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kitaip tariant, interviu – tai nuoširdus, atviras pokalbis nagrinėjama tema (Creswell, 2003; Bitinas ir kt., 2008; Denzin et al., 2008 ir kt.). Pagrindinis elementas yra *klausimas*. Jis gali būti atviras (dažniausiai) arba struktūruotas. Interviu tikslas – leisti „kitam“ įeiti į individo pasaulį. Čia svarbiausia kokybė, bet ne kiekybė. Būtinai supratimas, pagarba, užuojauta. Atliekant apklausą interviu metodu informantas yra klausinėjamas žodžiu. Jo atsakymai žymimi klausimyne, atsakymų lape arba įrašomi į diktofoną, o vėliau iššifruojami.

Mokykloje atliekamiems interviu, palyginti su didelės imties arba specifiniais tyrimais, prireikia mažiau pastangų ir lėšų. Interviu atlikti gali mokytojas, moksleivis, nepriklausomas žmogus (interviuotojas). Jeigu tyrimo tema yra itin jautri (pvz., moksleiviai vertina mokytojus) arba norint išvengti subjektyvaus vertinimo (pvz., mokytojai vertina mokyklos administracijos darbą), interviu turėtų atlikti nepriklausomas žmogus.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Stebėjimas

• PRANAŠUMAI

- Kompleksinis tyrimas
- Duomenys išsamūs
- Beveik neįtampa stebėtojo įtaka
- Surenkama daug naudingos informacijos
-

• TRŪKUMAI

- Turi būti tinkama atranka
- Nemažos laiko sąnaudos
- Egzistuoja subjektyvi tyrėjo interpretacijos galimybė
- Sudėtinga duomenų analizė
- Etinės problemos
-

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Stebėjimas – bendramokslinis metodas (Kardelis, 2007; Goodwin, 2008 ir kt.). Jo struktūrą sudaro: stebėtojas; stebimas objektas; stebėjimo aplinkybės; priemonės (analizatoriai, prietaisai ir kt.); teorinės žinios, leidžiančios sieti 1–4 komponentus. Pažymėtina, kad pagal tai, ar tiriamieji žino, jog yra stebimi, stebėjimas būna *atviras* (reaktyvus) arba *slaptas* (nereaktyvus). Taip pat stebėjimas yra skirstomas į *epizodinį* ir *nuolatinį*, *ilgalaikį* bei *trumpalaikį*. Be to, stebėjimas, kaip vienas iš **kokybinio tyrimo metodų**, gali būti atliekamas *standartizuotu* (griežtu, iš anksto numatytu, protokolavimu) arba *nestandartizuotu* būdais.

Kartais, siekiant stebėjimo objektyvumo, vieną reiškinį stebi keletas ar net daugiau stebėtojų. Be to, stebėjimo duomenys turi būti kruopščiai protokoluojami. Svarbu, kad preciziškai būtų apibrėžtas ir užkoduotas kiekvienas stebėjimo indikatorius bei jo metrologiniai kriterijai (Rupšienė, 2007). Atkreiptinas dėmesys, kad pildant protokolą, laiko taupymo sumetimais naudojami įvairūs sutartiniai ženklai. Vėliau užpildyti protokolai apdorojami statistiškai.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Duomenų analizė

- Atliekant duomenų analizę svarbu
 - Analizuoti duomenis viso tyrimo kontekste
 - Išmatuoti dviejų ar daugiau kintamųjų (atsakymų variantų) priklausomybę
 - Atkreipti dėmesį, kiek respondentų neatsakė į klausimą arba pasirinko atsakymo variantą „kita“, „nežinau“ arba „neturiu nuomonės“

Tyrimo rezultatų analizė svarbi teoriniu ir taikomuoju požiūriu, nes tai leidžia patikrinti teorinius teiginius, išryškinti socialinių procesų bei reiškinų dėsningumus, tendencijas, taip pat – parengti mokliškai pagrįstas rekomendacijas

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kokybiniuose tyrimuose nėra griežtų nuorodų, kaip atlikti analizę. Todėl pati analizė yra labai vertinga, gali būti atliekama net analizės analizė.

Bendrieji pasiūlymai interviu analizei:

- *Analizuojama pagal gaires, temas* (pvz., švietimo reformos pasekmės, privalumai, trūkumai ir perspektyvos).
- *Atvejo tyrimai* (visi atvejai aprašomi atskirai, iš eilės).
- *Pagal klausimą* (aprašoma, kaip visi respondentai atsakė į tą patį klausimą).

Duomenų fiksavimas

Fiksuojant interviu svarbus kiekvienas žodis, net ir žodeliai „...“, „aha“, „...“, „uh“ ir pan. Taip pat svarbi sakinio logika, apklausinėjamo žmogaus veido išraiška, interviuotojo drausmingumas. Todėl gana sunku šifruoti (t. y. užrašyti) duomenis.

[illegible]

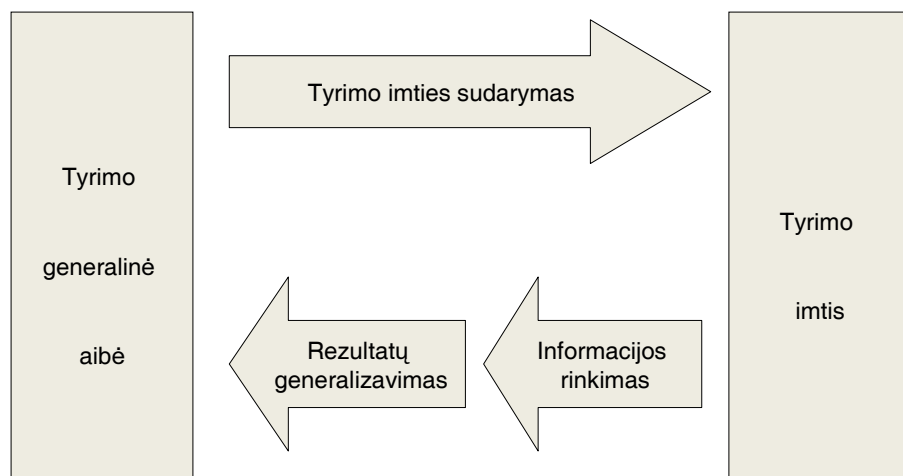
Atvejo studijos tyrimo dizainas

- Aprašomasis arba aiškinamasis tyrimas
- Teoriją tikrinantis arba teoriją konstruojantis tyrimas
- Vieno atvejo arba kelių atvejų tyrimas
- Visumos arba įtemptos dalies analizės tyrimas
- Tuo pat metu atliekamas nuoseklus tyrimas
- Retrospektyvus arba prognozuojantis tyrimas

[illegible]

3.1. Kiekybinių tyrimų imties sudarymo ypatumai

Kiekybinio tyrimo imties sudarymo ypatumai

?!

Kiekybinio tyrimo imties dydis

Generalinė visuma	500	1000	2000	3000	Daugiau kaip 100 000
Imtis	222	286	333	350	400

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

n – imties atrankos dydis

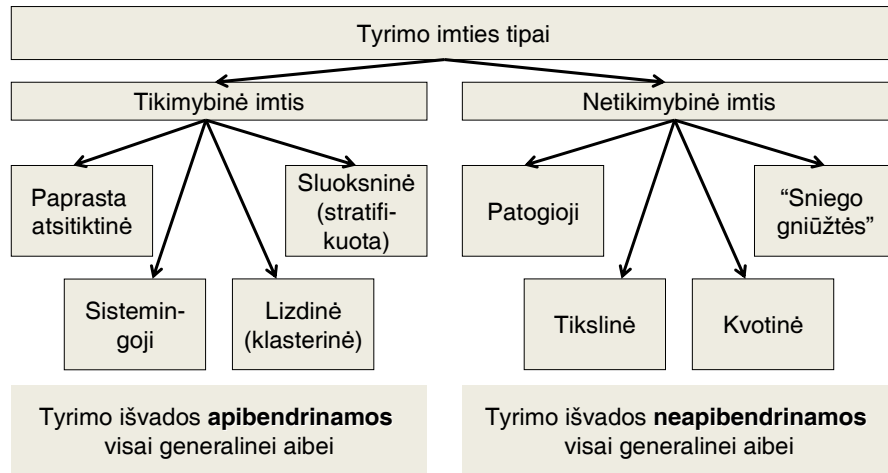
N – generalinė aibė

Δ – imties reprezentatyvumo paklaida (Δ = 0,05)

?!

Kiekybinio tyrimo imties reprezentatyvumas

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.2. Empiriniai kiekybių tyrimų metodai ir jų analizės ypatumai

Validumas, reliabilumas, objektyvumas ir reprezentatyvumas

Svarbiausios matavimo charakteristikos yra *validumas*, *reliabilumas*, *objektyvumas* ir *reprezentatyvumas* (Merkys, 1995, 2000, 2008; Gaidys, 1999; Kardelis, 2007; Denscombe, 2007; Bitinas ir kt. 2008 ir kt.). *Validumas* reiškia tai, kad tikrai matuojama (tiriama) būtent tai, kas yra įvardyta. Kitaip tariant, validumas išreiškiamas klausimu *kas matuojama?* Tuo tarpu *reliabilumas* (arba patikimumas) argumentuoja matuojamo reiškinio tikslumo laipsnį. Jis atsako į klausimą, kaip tiksliai duota skalė matuoja vieną ar kitą savybę.

Objektyvumas savo ruožtu užtikrina, kad tyrėjo asmenybė nedaro įtakos matavimo procedūrai ir rezultatams. Matavimas yra objektyvus tada, kai įvairūs tyrėjai, matuodami tą patį reiškinį, gauna tuos pačius rezultatus. Galiausiai *reprezentatyvumas*, kaip metodologinė charakteristika, tikimybiskai argumentuoja imties duomenų ekstrapoliacijos (perkėlimo) į generalinę aibę pagrįstumą. Kitais žodžiais tariant, reprezentatyvumas atsako į klausimą, ar galima dalies objektų matavimo rezultatus taikyti visai esamų objektų klasei⁵.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Eksperimentas

Eksperimentas – ypatinga stebėjimo forma bei socialinės tikrovės pažinimo metodas (Bitinas, 2006; Bryman, 2008; Kardelis, 2007; Tidikis, 2003 ir kt.). Jo metu stebima aktyviai kontroliuojant ir modeliuojant tyrėją dominančius kintamuosius. Dar kitaip eksperimentas apibrėžiamas kaip priežastinių (kauzaliųjų) hipotezių tikrinimo metodas ir priemonė (Campbell, Stanley, 1973; Merkys, 1995, 2008 ir kt.). Patį eksperimentą sudaro: *nepriklausomas kintamasis* (vienokio ar kitokio poveikio darymo veiksnys – priežastis), *priklausomas kintamasis* (pasekmė, rezultatas) ir *šalutiniai kintamieji* (kiti veiksniai, kurie neįeina į eksperimentinę situaciją ir vienaip ar kitaip daro šalutinį poveikį eksperimento rezultatams).

Eksperimento *vidinis* validumas (patikimumas) rodo, kaip tiksliai rezultatai atitinka numatytą hipotezę, o *išorinis* validumas – kiek patikimos eksperimento išvados generalinės aibės atžvilgiu.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

⁵ Pavyzdžiui, apklausus tik 16 tam tikro profilio įmonių vadovų ir išsiaiškinus jų požiūrį į darbuotojų motyvacijos didinimo priemonių taikymą, daryti išvadas apie visų tokių Lietuvos įmonių vadovų vienokią ar kitokią požiūrį būtų neetiška ir metodologiškai neteisinga.

Apklausa

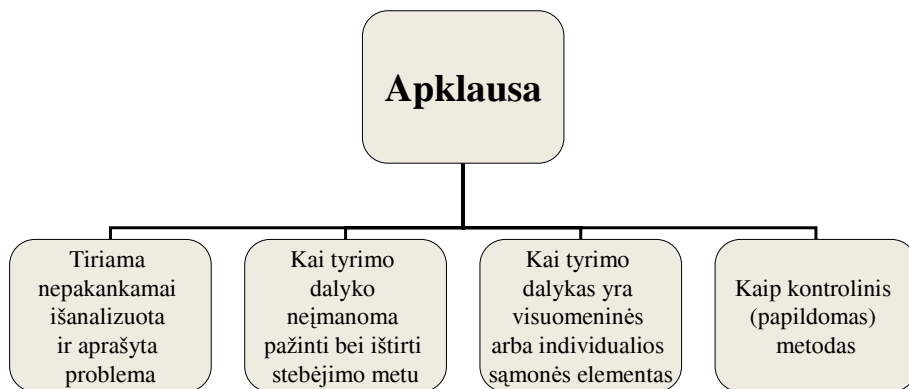
Apklausa – vienas populiariausių socialinių ir elgsenos mokslų metodų. Šiuo būdu tiriamos *nuostatos, nuomonės, žinios*. Nors pagrindiniu metodo trūkumu galima laikyti tai, kad apklausa visada būna reaktyvi, tačiau metodo populiarumą lemia santykinis apklausos atlikimo paprastumas, pigumas, galimybė greitai ir lengvai surinkti daug duomenų (Žydzžiūnaitė, 2006; Luobikienė, 2006; Tijunelienė, 2006; Gaidys, 1999 ir kt.). Apklausiama *žodžiu* arba *raštu*. Apklausa raštu dar vadinama *anketavimu*. Klausimų tekstas vadinamas apklausos lapu, anketa, o jei jis didelės apimties, tai klausimynu.

Žodinė apklausa (*interviu*) būna *standartizuota* (tiksliai ir iš anksto suformuluoti klausimai, numatomos aplinkybės ir pan.) ir *nestandartizuota* (daugiau vietos skiriama improvizacijai, o labiausiai apibrėžiamas tik šios apklausos tikslas).

Apklausoje *raštu* leiami veiksniai yra klausimų formuluotės bei jų sintaksinė kompozicija. Anketos (klausimyno) *struktūrą* dažniausiai sudaro:

- *įvadinė dalis* (preamble); dažniausiai apibrėžiama respondentu kategorija; tiesiogiai ar netiesiogiai įvardijami apklausos tikslai; jei reikia, pateikiama pildymo instrukcija; sykiu įtraukiama motyvuojanti informacija; taip pat nurodoma, kiek laiko vidutiniškai gali užtrukti anketos pildymas ir pan.;
- *demografinių duomenų dalis*; ji gali būti iš karto po įvadinės dalies arba pačioje klausimyno pabaigoje. Pateikiamais klausimais siekiama išsiaiškinti respondento lytį, amžių, išsilavinimą ir pan.;
- *pagrindinė dalis*. Šioje dalyje konstruojami tiesiogiai su tyrimo problema susiję klausimai. Klausimai savo ruožtu skirstomi į *atviro* (atsako pats respondentas), *uždaro* (pateikiami galimi atsakymo variantai) ir *pusiau uždaro* (šalia pateiktų atsakymo variantų tiriamasis gali įrašyti ir savo nuomonę) tipo klausimus.

[illegible]

?!

Duomenų rinkimo technika, kai respondentai iš esmės tuo pačiu (arba artimu jam) metu atsakinėja į raštu (anketoje) arba žodžiu (interviuotojo) pateiktus klausimus

.....

.....

.....

.....

Anketinė apklausa

?!

• PRANAŠUMAI

- Didesnis anonimiškumo laipsnis
- Didelis užpildymo procentas
- Lengva užrašyti ir analizuoti
- Pigus metodas
- Nedidelė interviuotojo įtaka
-

• TRŪKUMAI

- Ne visada respondentai atsako į visus klausimus
- Norint atlikti išsamią analizę, reikia specifinių žinių
- Uždaruose klausimuose sunku numatyti visus atsakymus
- Atvirus klausimus sunku koduoti
-

.....

.....

.....

.....

Anketos rengimas

- Klausimai ir atsakymai turi būti gerai visiems suprantami, parašyti taisyklinga kalba
- Klausimai neturi būti per daug abstraktūs ir per daug tiesmukiški, primityvūs
- Klausimai ir atsakymai neturi įžeisti respondento
- Atsakymai turi atspindėti realią tikrovę, tiriamos problemos turinį
- Atsakymai turi būti išsamūs, aprėpti visus galimus variantus
- Kiekvienas respondentas turi rasti tarp jų priimtina sau atsakymą
- Neturi būti vienašalių klausimų, kurie galėtų sukelti nereikalingą išankstinį nusistatymą
- Klausiamojo neturi varginti anketos klausimų skaičius, klausimai neturi būti monotoniški
- Reikia numatyti respondento kompetenciją atsakyti į klausimus, rinktis iš pateiktų atsakymų
- Neteikti klausimų, kurie skatintų respondentą pataikauti anketuotojui arba atsakyti pagal susidariusius viešosios nuomonės standartus
- Anketa turi turėti pažintinę reikšmę, turi dominti respondentą, žadinti jo norą atsakyti į visus klausimus, skatinti analizuoti ir objektyviai vertinti save ir aplinkinius, reiškinius ir įvykius

?!

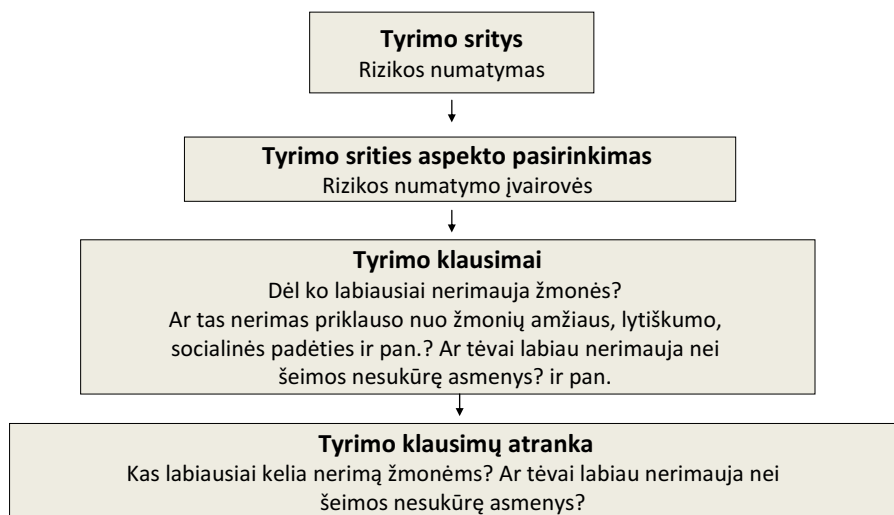
.....

.....

.....

.....

Tyrimo klausimų formulavimo etapai

?!

.....

.....

.....

.....

Tipiniai sudarytos anketos trūkumai

- Atsakymų nelogiškumas ir reikalingų atsakymų stoka
- Atvirų klausimų komentarų trūkumas
 - Tyrėjas neatsižvelgė į respondentų skirtumus, kultūros, kompetencijos ir išsilavinimo lygį
- Atsakymai kategoriški – arba *visada*, arba *niekada*
- Atsakymai nenuoseklūs, nevienodo turinio atsakymų skaidymas į pateiktą klausimą
- Vienas variantas apima ir kitus
- Didelis atsakymų „nežinau“, „negaliu pasakyti“, „nesuprantu“ procentas
- Daugybė papildomų komentarų ir pastabų klausimams, kurie nenumatyti
- Esminiai kontrolinių klausimų atsakymų turinio pokyčiai
- Itin daug respondentų (daugiau nei 5 proc.) vengia atsakyti į anketoje pateiktus klausimus
 - Vadinasi, klausimai netaktiški arba pati apklausos situacija netinkama: respondentas verčiamas atsitraukti nuo savo reikalų, skuba, jaudinasi dėl kokių nors įvykių, patalpoje triukšminga, trukdo pašaliniai ir kt.

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Testavimas

Testavimas – matavimo procedūra, kurios metu pateikiant iš anksto parengtas ir pagrįstas etalonines užduotis, klausimus ar pan. reliatyviai įvertinamas individualių savybių kiekybinės išraiškos laipsnis (Merkys, 1995; Bitinas, 2006; Kardelis, 2007; Greene, 2006 ir kt.). Kitais žodžiais tariant, testais matuojami įvairiausių psichinių savybių parametrai.

Testai dažniausiai skirstomi į:

- psichodiagnostinius;
- protinių gebėjimų;
- pasiekimų.

Dažnai bet kokia užduočių ar klausimų seka diletantiškai pavadinama testu (tai ypač dažnai aptinkama įvairiuose populiariuose žurnaluose ir kitose *mass media* kultūros priemonėse). Tuo tarpu testo parengimas – ilgalaikis ir sudėtingas mokslinio kolektyvo ar atskiros mokslininko darbo procesas. Moksliniam testui yra keliami specialūs metodologiniai reikalavimai. Testas turi atitikti jau aptartus *validumo*, *reliabilumo*, *objektyvumo* ir *reprezentatyvumo* reikalavimus. Sukonstruoti ir patikrinti (neretai psichologų adaptuoti) testai pateikiami tiriamajam vadinamuoju „testų portfelio“ pavidalu, kuriuose būtinai pateikiama:

- testo pavadinimas, autoriai, mokslo institucija, pagaminimo data;

- parametrai, charakterizuojantys testo metodologinę kokybę (imties dydis, reprezentatyvumo, validumo ir kt. argumentai);
- trumpas testo teorinės koncepcijos aprašas;
- potencialių bandomųjų kategorija;
- testavimo ir duomenų interpretavimo instrukcijos;
- testo užduočių pavyzdžiai (Bryman, 2008; Greene, 2006 ir kt.).

Pastaruoju metu dąrosi madinga manipuliuoti paviršutiniškais savo gamybos testais, nepateikiant jokių mokslišumo argumentų, tačiau pasisavinant testavimo, kaip metodo apskritai, autoritetą; naudotis verstiniais testais, prieš tai neatlikus jokių duoto testo sociokultūrinių (mentalitetinės akceptacijos) tyrimų / įvertinimo, yra nekorektiška tiek metodologiniu, tiek ir etiniu požiūriais.

[illegible]

Kiekybinio tyrimo etapai

- Teorija
- Hipotezė
- Tyrimo dizainas
- Sąvokų / konceptų tikrinimo mechanizmas
- Tyrimo vietos numatymas
- Tyrimo respondentų atranka
- Tyrimo instrumentų parengimas, administravimas ir duomenų rinkimas
- Duomenų apdorojimas
- Duomenų analizė
- Atradimai / išvados
- Išvadų formulavimas bei rašymas

[illegible]

Empirinės medžiagos apdorojimo etapai

?!

- Pirminis medžiagos apdorojimas
 - Pagrindinės priemonės – *logika* ir *matematika*
 - Gautų duomenų skaičiavimas
 - Sumavimas
 - Klasifikavimas
 - Lentelių, skalių, diagramų, schemų sudarymas
- Analizė
 - Dalykiniai *teoriniai* samprotavimai
 - Gautų duomenų mokslinė interpretacija

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Taigi, kaip matyti iš anksčiau pateiktų vaizdinių santrumpų, rašant tiriamąjį darbą svarbu tinkamai pasirinkti tam tikrą nagrinėjamo reiškinio teorinę kryptį – dar kitaip vadinamą *metodologiją* – bei atitinkamus metodus ir metodikas, leidžiančius ne tik teoriškai apibendrinti nagrinėjamo reiškinio tam tikrus parametrus, bet ir empiriškai (praktiškai) juos patikrinti, įvertinti bei surasti efektyvinimo būdų. Taigi socialinių reiškinių tyrimo projekte turi atsispindėti šie esminiai komponentai, vėliau leisiantys tyrėjui pasiekti norimų rezultatų (Creswell, 2003; Bryman, 2008; Denzin et al., 2008 ir kt.):

- Problemos formulavimas, tyrimo objekto numatymas.
- Tyrimo tikslo ir uždavinių formulavimas.
- Pagrindinių sąvokų interpretacija (patikslinimas).
- Hipotezės (hipotezių) iškėlimas.
- Tyrimo etapų nustatymas.
- Duomenų rinkimo ir analizės metodų bei procedūros aprašymas.

Visa tai dar kitaip vadinama tyrimo programa (Tidikis, 2003; Kardelis, 2007; Bagdanavičius, 2007; Pečkaitis, Mačerinskienė, 2008 ir kt.). Pasak R. Tidikio (2003), šioje programos dalyje svarbu numatyti duomenų rinkimo ir jų apdorojimo metodus. Todėl jau prieš pradedant mokslinio tyrimo projektą reikia gerai susipažinti su empiriniais tyrimo metodais, kaip stebėjimo, pokalbio, interviu, biografiniu, anketiniu, dokumentų analizės, turinio (*content*) analizės, eksperimento, ekspertų vertinimo,

sociometriniu, testų, profesinės patirties apibendrinimo, ir gerai apgalvoti, kuriuos iš jų bus vertinga taikyti tyrimo proceso metu.

Skaitant literatūrą, gautų empirinių tyrimo duomenų ir sukaupytų idėjų apibendrinimui bei analizei būtina numatyti teorinių, loginių metodų, tokių kaip abstrakcijos, alternatyvų, analizės, analogijos, apibendrinimo, dedukcijos, ekstrapoliacijos, genetinio, idealizacijos, lyginamojo istorinio, lyginimo, modeliavimo, mintinio eksperimento, sintezės, sisteminės analizės ir kt., taikymą (Merkys, 1995; Bryman, 2008 ir kt.). Reikia pažymėti, kad tyrimo programa turi būti vientisas metodologinis dokumentas, o visi jos skyriai – glaudžiai tarpusavyje susiję.

[illegible]

Kiekybinės duomenų analizės etapai

1. Rezultatų įvedimas ir kodavimas, kintamųjų sukūrimas
2. Rezultatų statistinė analizė
 - Aprašomoji statistika
 - Koreliacija
 - Grupavimas
 - Klasifikavimas
 - Tipologizacija (sąsajos su teorija)

[illegible]

?!

- ?!

Matavimo lygmuo	Tinkamas duomenų centro matas		
	Moda	Mediana	Vidurkis
Nominalinis	+	-	-
Ranginis	+	+	-
Kiekybinis	+	+	+

?!

.....

.....

.....

.....

Kintamuosius apibendrinanti statistika

Matavimo lygmuo	Tinkamas sklaidos matas		
	Didžiausia / mažiausia reikšmė	Reikšmių intervalas	Standartinis nuokrypis
Nominalinis	-	-	-
Ranginis	+	+	-
Kiekybinis	+	+	+

?!

.....

.....

.....

.....

Kompiuterinės programos

- EXCEL
- STATISTICA
- SPSS
- SKIBIS
- PAULA
-
- Norint atlikti statistinę duomenų analizę kompiuteriu, visų pirma bet kokią informaciją reikia paversti į skaičius, t. y. sukoduoti

Aprašomoji statistika

- Padedą patogiai, apibendrintai ir suprantamai aprašyti didelius duomenų kiekius (dažnių pasiskirstymas; grafikai ir pan.)

?!

-

?!

-

Statistiniai terminai

?!

- Koreliacinių tyrimų aprašymuose vartojami terminai
 - Koreliacija – dviejų ar daugiau kintamųjų ryšys, kuriam esant individų padėtis vieno kintamojo atžvilgiu yra linkusi atitikti panašią arba atvirkštinę padėtį kito kintamojo atžvilgiu
 - Pirsono (Pearson) koreliacijos koeficientas (r) – dešimtainis skaičius, parodantis koreliacinio ryšio stiprumą: beveik visuomet yra dešimtainė trupmena ir gali keistis nuo 0, kuris parodo ryšio nebuvimą, iki 1,0 arba -1,0, kurie abu parodo tobulus ryšius (teigiami ir neigiami ženklai rodo tik koreliacijos kryptį)

.....

.....

.....

.....

$$\chi^2 = \sum \frac{(o-e)^2}{e}$$

?!

- Hipotezė: studentai ne visus dalykus mokosi vienodai
- $\chi^2 = 13,4$, $p < 0,01$, t. y. hipotezė pasitvirtino

Dalykas	Gauti rezultatai	Laukti rezultatai	(o-e)/e	(o-e) ²	(o-e) ² /e
(*)	3	10	-7	49	4,9
(**)	19	10	9	81	8,1
(***)	8	10	-2	4	0,4
				$\chi^2 =$	13,4

.....

.....

.....

.....

Chi kvadratu kriterijaus lentelė

Laisvės laipsnis (<i>df</i>)	$p < 0,05$	$p < 0,01$
1	3,841	6,635
2	5,991	9,210
3	7,815	11,345
4	9,488	13,277
5	11,070	15,086
6	12,592	16,812
7	14,067	18,475
8	15,507	20,090
9	16,919	21,666
10	18,307	23,209

?!

.....

.....

.....

.....

Statistinis reikšmingumas (p)

- Reikšmingumo kriterijus padeda nuspręsti, ar tiriamojoje grupėje gautas rezultatas būdingas ir populiacijai
- Reikšmingumo kriterijus labai patikimai parodo, kad rezultatas neatsirado dėl paklaidos, padarytos parenkant tiriamąją grupę
- $p < 0,05$ – tai reiškia, kad yra vidutiniškai tik 5 proc. tikimybė, kad tam tikro parametro rezultatas atsirado dėl tiriamosios grupės parinkimo paklaidų

?!

.....

.....

.....

.....

(r) koeficiento reikšmingumo lentelė

Laisvės laipsnis (<i>df</i>)	$p < 0,05$	$p < 0,01$
1	0,997	1,000
2	0,950	0,990
3	0,878	0,959
4	0,811	0,917
5	0,754	0,874
6	0,707	0,834
7	0,666	0,798
8	0,632	0,765
9	0,602	0,735
10	0,576	0,708

?!

.....

.....

.....

.....

Statistinis ryšys

Tiesioginis statistinis
ryšys

Statistinio
ryšio nėra
 $r=0$

Atvirkštinis
statistinis ryšys

?!

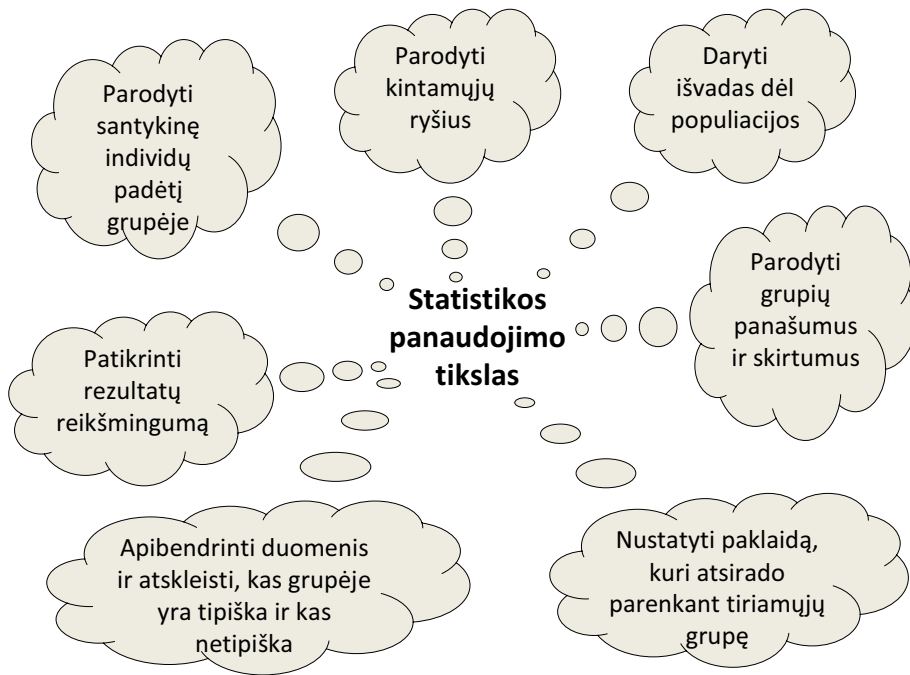

.....

.....

.....

.....

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Duomenų matrica

3	6	3	4	3	4	3	2	3	5
3	5	7	2	2	2	2	0	0	4
3	4	4	5	5	5	5	4	5	5
3	5	5	3	3	3	3	2	2	4
3	3	2	4	3	3	4	3	2	3
3	6	8	4	4	5	4	3	0	4
3	2	8	5	5	5	5	4	0	5
3	6	7	5	5	5	5	4	0	5
3	6	8	4	4	4	4	4	0	5
3	5	2	4	5	4	5	4	0	4

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Duomenų matrica

Nr.	Vardas	Lytis	Amžius	IQ	Išsilavinimas	Šeima	
1	Simas	vyras	30	97	aukštasis	vedęs	
2	Rimas	vyras	14	101	pradinis	nevedęs	
3	Linas	vyras	25	108	vidurinis	vedęs	
4	Jonas	vyras	45	118	aukštasis	vedęs	
5	Asta	moteris	30	120	aukštasis	ištekėjusi	
6	Ieva	moteris	28	130	aukštasis	ištekėjusi	
7	Lina	moteris	18	99	vidurinis	netekėjusi	
8	Domas	vyras	26	75	vidurinis	nevedęs	
9	Rita	moteris	29	96	aukštasis	ištekėjusi	
10	Rytas	vyras	41	101	vidurinis	išsiskyręs	

?!

.....

.....

.....

.....

Kas yra matavimas?

- Kartais matavimu vadinamas tik fizikinių dydžių (ilgio, svorio, temperatūros, elektros įtampos...) matavimas
- Tačiau tokia matavimo samprata dažnai per siaura, ji netinka ekonomistams, psichologams, sociologams, edukologams, politologams ir kt.
- Plačiąja prasme matavimu vadinama skaitinių formų priskyrimas objektams, vadovaujantis tam tikromis taisyklėmis
- Tačiau ši apibrėžtis taip pat nepakankama
 - Pvz., jei priskirsime kiekvienam žmogui jo socialinio draudimo pažymėjimo numerio paskutinį skaitmenį, tai ar tai bus matavimas?
- Matavimas prasideda ne nuo skaičių, bet nuo sąvokos
- Reikia žinoti, ką matuojame

?!

.....

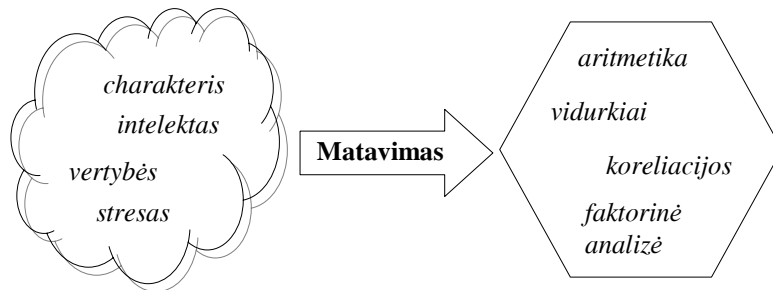
.....

.....

.....

Matavimas ir metodai

- Matavimas – tai tiltas, jungiantis tam tikro mokslinio tyrimo srities reiškinius su kiekybiniais metodais

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Matavimo lygiai (skalės)

- Yra keturi pagrindiniai matavimo lygiai, besiskiriantys matematiniais veiksmais, kuriuos mes galime prasmingai atlikti su matavimo rezultatais (kintamaisiais)
- Pavyzdys
 - Jonukas yra lietuvis
 - Jonukas labiausiai mėgsta fizinį lavinimą, mažiau mėgsta geografiją, dar mažiau mėgsta biologiją, matematikos nemėgsta labiausiai
 - Jonukas teisingai atsakė į 5 iš 10-ties informatikos testo apie kompiuterio sandarą klausimus
 - Jonuko amžius yra 15 metų
- Visi keturi faktai teikia mums informaciją apie Jonuką, tačiau kiekvienu atveju matavimo lygis (taip pat ir galimybės panaudoti informaciją) yra skirtingas

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Matavimo lygių lentelė

Skalės	Leistini veiksmai	Skaičius
Pavadinimų	Objektų, patekusių į kiekvieną kategoriją, skaičiaus radimas	Kategorijos kodas
Rangų	Objektų, turinčių konkretų rangą, skaičiaus radimas Rangų palyginimas („daugiau“, „mažiau“)	Kategorijos arba objekto rangas
Intervalų	Sudėtis, atimtis, daugyba, dalyba iš skaičiaus	Nuotolis nuo sąlyginio nulio
Santykių	Visos matematinės operacijos	Nuotolis nuo absoliutinio nulio, kiekis

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Tyrimo ataskaitos rengimas

4.1. Tiriamojo darbo struktūra

- *Antraštinis lapas*, kuriame nurodoma: visas universiteto pavadinimas, studijų programos pavadinimas, darbo pavadinimas, darbo autorius, darbo vadovas ir darbo atlikimo vieta bei metai.
- Baigiamojo darbo *turinys*, kuriame iš eilės surašomi visi jo skyriai, nurodomas jų pradžios puslapio numeris.
- *Įvadas*, kuriame turi būti aprašytas tiriamojo darbo aktualumas ir problematika⁶, suformuluotas probleminis klausimas, išskirtas tyrimo objektas, suformuluotas tikslas⁷, pateikiami uždaviniai⁸, nurodomi metodai⁹, trumpai pristatomos metodologinės nuostatos, pateikiama darbo struktūra ir apibrėžiamos esminės darbe vartojamos sąvokos (pagrindiniai temos žodžiai).

Trumpai tariant, įvade padedamas pagrindas visam tam, kas aprašoma kituose skyriuose. Tam, kad skaitytojas galėtų lengvai sekti autoriaus mintį, kiekvienas įvado teiginys turi būti pagrįstas ir logiškai susietas su prieš jį esančiuoju.

Informacijos šaltinių apžvalga (teorinė dalis)

Šioje dalyje turėtų būti apžvelgti pagrindiniai informacijos šaltiniai, kuriuose sprendžiamos problemos yra susijusios su baigiamuoju darbu. Privaloma remtis monografijomis, moksliniais straipsniais, teisės aktais, vyriausybės ir ūkio subjektų pranešimais bei ataskaitomis ar internetiniais šaltiniais.

⁶ Šioje dalyje būtina pagrįsti pasirinktos tyrimo problematikos naujumą, aktualumą ir problemiškumą Lietuvos bei užsienio mastu.

⁷ Tikslas darbe yra vienas ir pasižymi savo globalumu – tai lyg bendra baigiamojo darbo vizija ir formuluojama veiksmožodžio bendratimi.

⁸ Uždaviniai – tai visi veiksmai, kurie leidžia pasiekti tikslą. Jų turėtų būti ne daugiau kaip keturi penki. Jie darbe yra numeruojami.

⁹ Metodų darbe yra kelios grupės: *teoriniai*, *empiriniai* ir *statistiniai*. Atitinkamai koks tyrimo pobūdis – kiekybinis ar kokybinis – statistinių metodų nurodyti ir nereikia, pvz., jei tyrimas yra kiekybinio pobūdžio, statistiniai metodai (*dažnių pasiskirstymo analizė* ar kt.) nurodomi.

[illegible]

Paprastai tarient, šioje dalyje svarbu parodyti atlikto tyrimo *virtuę* bei pateikti esminius rezultatus, kurie padėtų atsakyti į anksčiau suformuluotą probleminį klausimą, darbo tikslą ir uždavinius. Kitais žodžiais tarient, šioje dalyje turėtų būti išskirtos tokios pastraipos kaip: *tyrimo paskirtis ir organizavimas, tyrimo metodų pagrindimas, tiriamųjų demografinės charakteristikos ir imtis* (jei buvo atliekamas kiekybinio pobūdžio tyrimas) ir *gautų rezultatų analizė* (kuri turėtų būti suskirstoma dar į keletą pastraipų atitinkamai pagal nagrinėjamus požymius).

- Pateikti tik svarbiausius ir galutinius rezultatus. Tarpinius rezultatus galima pateikti darbo prieduose.
- Rezultatus stengtis pateikti vaizdine forma: *paveikslais* arba *lentelėmis*.
- Prie kiekvienos vaizdinės priemonės būtinai pateikti paaiškinamąjį tekstą. Tekstas turi būti lakoniškas ir nekartoti to, kas parodyta vaizdinėse priemonėse.

Kartu su rezultatais būtina pateikti paaiškinamąjį komentarą. Pateikiama ši informacija:

- Gauti rezultatai yra tokie, kokių tikėtasi.
- Rezultatų paaiškinimas remiasi atitinkamomis teorijomis, modeliais ir pan.
- Rezultatai palyginami su informacijos šaltinių apžvalgoje cituojamuose darbuose gautais rezultatais.
- Rezultatų apibendrinimas.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Išvados

Šioje dalyje:

- pateikiami pagrindiniai baigiamo tiriamojo darbo rezultatai,
- tikrinama, ar jie atitinka tyrimo užduočių reikalavimus.

Rašant išvadas, būtina laikytis šių taisyklių:

- Išvados turi būti glaustos. Jose neturi būti nereikalingų, neesminių detalių (jose nebeturi būti autorių pavardžių ar pakartotinio duomenų analizavimo). Išvados skirtos ne tam, kad būtų detalizuojama metodika ar gauti rezultatai. Tam buvo skirti kiti darbo skyriai.
- Išvados turi atitikti darbo įvade suformuluotą probleminį klausimą, tikslą bei uždavinius. Todėl jų neturėtų būti daugiau kaip šeši septyni. Dažniausiai išvados yra numeruojamos.
- Išvadose reikia pabrėžti atlikto darbo reikšmę kiek galima platesniame kontekste. Pavyzdžiui, socializacijos reikšmė individo identiteto formavimuisi ir pan.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Rekomendacijos (arba Diskusija)

Rekomendacijose turi būti pateikiami konkretūs vienos ar kitos situacijos problemas sprendimo siūlymai. Jei to nėra, siūloma įvesti *diskusijos* dalį, kurioje tyrėjas argumentuotai polemizuoja su teorinėje išvalgoje pristatytais kitų autorių darbais ir tai, kiek šie darbai sutampa su atliktu tyrimu arba jam prieštarauja.

[illegible]

Literatūra

Santrauka lietuvių ir užsienio (anglų, vokiečių arba prancūzų) kalbomis

Mokslinio tiriamojo darbo santraukoje trumpai aptariama, kas pasiekta rengiant baigiamąjį darbą ir kokie rezultatai gauti. Santrauka skirta tam, kad skaitytojas, nesugaišdamas daug laiko, galėtų susipažinti su darbo esme. Todėl jos apimtis neturėtų viršyti 200 žodžių¹⁰. Santraukoje turėtų būti:

- Nurodyta darbe sprendžiama problema arba pagrindinis tikslas.
- Nurodytas pagrindinis problemos sprendimo arba tikslų pasiekimo metodas.
- Pristatyti svarbiausi rezultatai.
- Pateiktos pagrindinės išvados.

[illegible]

¹⁰ **Anotacijoje** (angl. *Abstract*) – tyrimo pristatymo pradžioje – autorius turi trumpai pateikti tai, kas dar lauks skaitytojo ir kokie esminiai tiriamieji požymiai darbe bus atskleisti.

Mokslinio tiriamojo darbo tekstas

Spausdinamas balto A4 formato popieriuje kompiuteriu Times New Roman šriftu. Kiekviena dalis (pvz., įvadas, teorinė dalis, praktinė dalis, išvados, literatūra, rekomendacijos / diskusija, priedai) pradedama nauju puslapiu. Dalies pavadinimas rašomas didžiosiomis raidėmis 14 pt dydžiu B (Bold), o poskyrių pavadinimai 12 pt normaliu šriftu mažosiomis raidėmis B (Bold), tik pradedami didžiosiomis raidėmis. Dalys ir poskyriai numeruojami arabiškais skaitmenimis: 1., 1.1., 1.2., 2., 2.1., 2.2., 3. ir pan. Po dalies ar poskyrio pavadinimo būtina palikti 1 intervalo tarpą. Dar smulkesnių poskyrių pavadinimus galima rašyti tekstą pakreipiant *I* (Italic). Vengtina rašyti pirmuoju asmeniu.

Tekstas spausdinamas vienoje lapo pusėje 1,5 intervalu 12 pt šriftu laikantis abipusio lygiavimo (Justify). Lape paliekamos tokios paraštės:

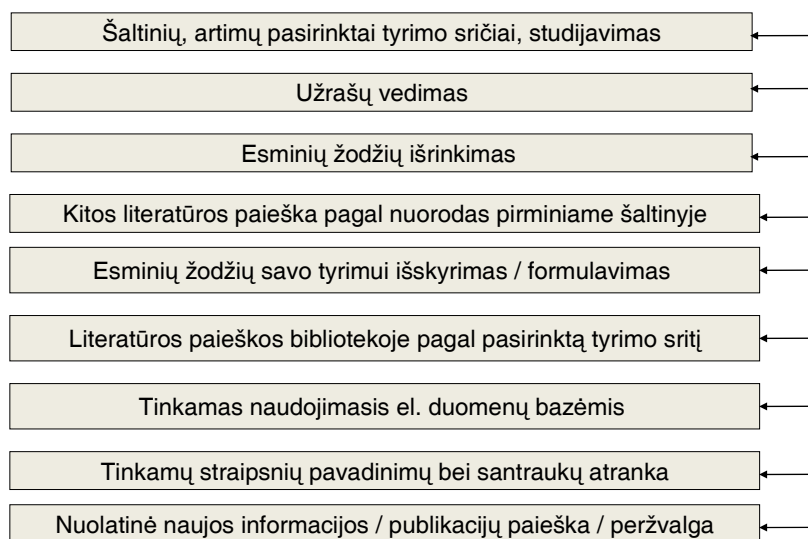
- viršuje – 20 mm
- apačioje – 20 mm
- kairėje – 30 mm
- dešinėje – 10 mm

Puslapiai numeruojami arabiškais skaitmenimis dešinės lapo pusės apačioje, o numeracija pradedama nuo *Turinio* dalies.

Išnašos (*Insert/References/Footnote*) tekste pateikiamos tuo atveju, kai cituojamas šaltinis neturi konkrečių tyrėjų pavardžių arba tai yra norminis teisės ar kitoks viešas dokumentas. Taip pat išnašos pateikiamos norint skaitytojui pateikti autoriaus pastabas ar detalesnius paaiškinimus nagrinėjama tema.

Mokslinės literatūros studijavimo procedūra

?!

.....

.....

.....

.....

Tyrimo ataskaitos rašymas

- ! Rašymą traktuoti kaip mąstymo formą
- ! Parašytą darbą pateikti kolegai, kurio nuomone pasitikima, kuris gali įvertinti tiriamą sritį
- ! Pirminis juodraščio variantas – tik pirmoji ataskaitos parengimo stadija
- ! Nevartoti įmantrių, sunkiai suprantamų žodžių ar sudėtingų ir ilgų sakinių
- ! Vengti varginančių ir beprasmių frazių, pvz., „nepaprastai didelis“, „ypač svarbus“ ir pan.
- ! Apgalvoti, kuriuose sakiniuose geriau vartoti aktyvius veiksmažodžius, o kur geriau išlaikyti pasyvų toną, pvz., „išskyriau“ ar „išskirtini“
- ! Nebijoti aiškinti pačiame ataskaitos turinyje nagrinėjamų bei analizuojamų teorinių koncepcijų
- ! Atkreipti dėmesį į sakinių ilgį
- ! Vartoti tikslūs žodžius, kurie teisingiausiai apibūdina tiriamus aspektus
- ! Kvalifikaciniuose darbuose – atidavus darbą recenzentui, nelaukti „paskutinio teismo“, o dirbti kitus svarbius darbus; praėjus kuriam laikui, vėl perskaityti darbą

?!

.....

.....

.....

.....

Tyrimo ataskaita

?!

Struktūra

Jvadas

Literatūros apžvalga

Metodai

Rezultatai

Apibendrinimai

(išvados)

Bibliografija

(literatūra)

Priedai

Skaitančiam visada turi būti

aiškūs:

Tyrimo objektas ir tyrimo problema

Tyrimo vykdymas (procedūra)

Tyrimo metodai

Nauji įrodymai: patvirtinimai,
paneigimai

Tyrimo išvados

[illegible]

4.2. Techninis darbo įforminimas ir klaidos

Schemas, grafikai, piešiniai, pateikti tekste, vadinami *paveikslais*. Visos vaizdinės priemonės numeruojamos arabiškais skaitmenimis – paveikslai viena, o lentelės – kita eilės tvarka ir nepriklausomai nuo poskyrio numeracijos. Paveikslo pavadinimas (**Bold**) rašomas po juo, o lentelės (taip pat **Bold**) – virš jos 11 pt šriftu.

Duomenų pateikimas ataskaitose: lentelės

- Lentelės suteikia galimybę susisteminti duomenis *palyginamumo* principu
- Pagrindinis tekstas neturi tiesiogiai ir detalai atpasakoti lentelės duomenų
- Lentelė turi būti suprantama neskaitant teksto
- Turi būti vaizdžios ir nesunkiai suprantamos
- Nedidelės ir lengvai apžvelgiamos
- Žodžiai rašomi be trumpinimų, galima vartoti tik visuotinai priimtinius standartinius žymėjimus
- Turi būti aišku, koks požymis (kintamasis, dimensija) atspindėtas lentelėje
- Turi būti aišku, kokie dydžiai (absoliutūs – „N“ ar procentinė išraiška – „proc.“) naudojami

?!

.....

.....

.....

.....

Duomenų pateikimas ataskaitose: lentelės

- Lentelių sudarymas
 - Rekomenduojama naudoti kuo mažiau linijų, taškių, brūkšnelių ar spalvų
 - Lentelės stulpelyje ženklų skaičius po kablelio negali skirtis
 - Pvz., 0,21; 0,30
 - Nuorodos tekste į lenteles:
 - „Kaip parodyta 2 lentelėje, berniukų nuovargis...“
 - „Berniukų nuovargis pamokų metu sąlyginai yra didesnis nei mergaičių (žr. 1 lentelę)“
- Lentelės pavadinimas
 - Pateikiamas virš paaiškinamos lentelės
 - Lentelės pavadinimas turi aiškiai įvardyti pateikiamą turinį
 - Pavadinime neturi būti bereikalingų ir pasikartojančių žodžių

?!

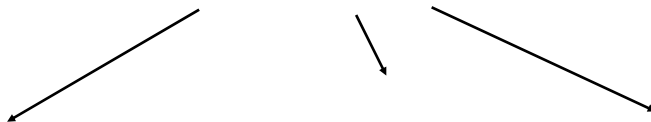
.....

.....

.....

Pavyzdys

Lentelės pavadinime pateikiama informacija apie tyrimą, pvz.,
tyrimo tipas, imties tūris

1 lentelė. Moksleivių nuovargis pamokų metu:
apklausos raštu rezultatai ($N_{\text{berniukų}} = 724$; $N_{\text{mergaičių}} = 684$)

Užsiėmimas	Vyrai	Moterys	Standartinis nuokrypis
Civilinė teisė	485	358	2,26071
.....

?!

.....

.....

.....

.....

Duomenų pateikimas ataskaitose: paveikslai

- Paveikslu laikoma bet kokia grafinio pobūdžio informacija, išskyrus lenteles
 - fotografijos, piešiniai, brėžiniai, schemas, statistinius-kiekybinius procesus atspindintys grafikai ir pan.
- Visa grafinė medžiaga įvardijama kaip *paveikslas*
 - kitos formuluotės – „grafikas“, „diagrama“, „schema“ ir pan. yra neleistinos
- Paveikslo pavadinimas rašomas *po* paveikslu
- Pavadinimas turi aiškiai įvardyti paveikslo turinį
- Pavadinimas sudaromas iš paveikslo turinį apibūdinančių raktinių žodžių, sujungiančių į logiškai prasmingą sakinį

?!

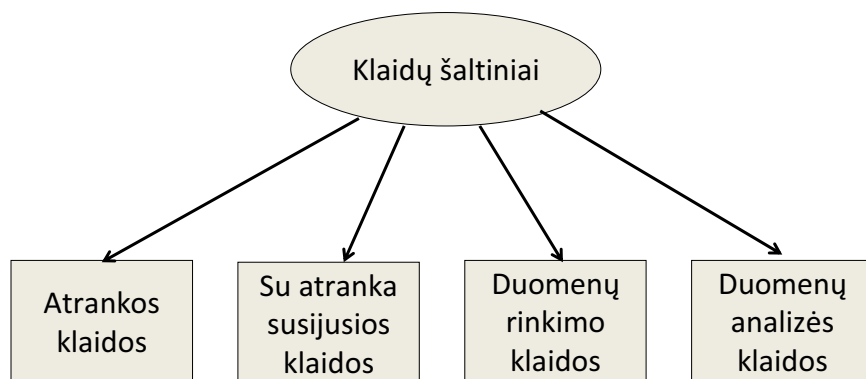
.....

.....

.....

.....

Pagrindiniai socialinių tyrimų klaidų šaltiniai

?!

.....

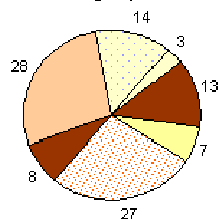
.....

.....

.....

Paveikslų pateikimo klaidos

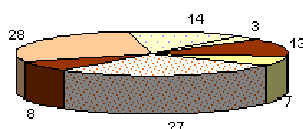
Teisingas pateikimas

Teisingas pateikimas

A	B
C	D

Neteisingas pateikimas

Neteisingas pateikimas

A	B
C	D

?!

.....

.....

.....

.....

Dažniausios paveikslų sudarymo klaidos

- Duomenų įvesties
- Netinkamo grafiko tipo pasirinkimas
- Netinkamas grafinių elementų išdėstymas

Reikia atsižvelgti į skalių tipą

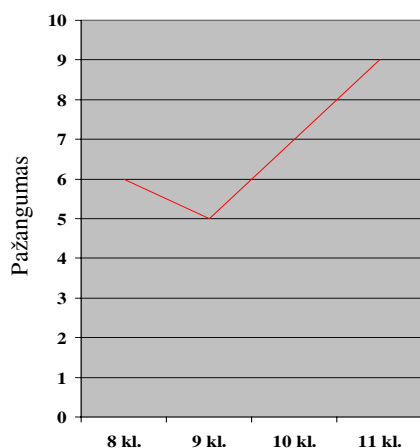
Vardų (nominalinės) skalės kintamieji gali būti pateikiami tik *stulpelinių* ar *skritulinių* diagramų pavidalu

Klaida – kai vardų skalės kintamieji (pvz., lytis, tautybė) pateikiami *linijinės* diagramos pavidalu

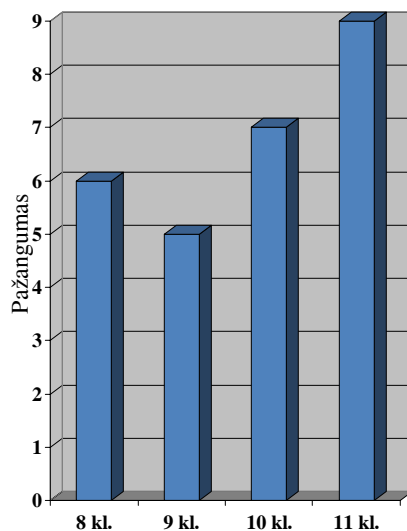
?!

Blogai

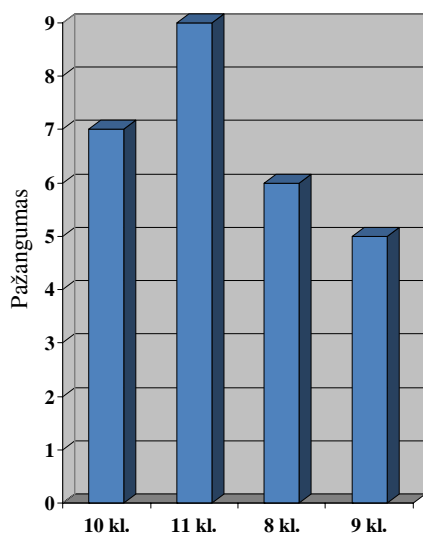
Gerai

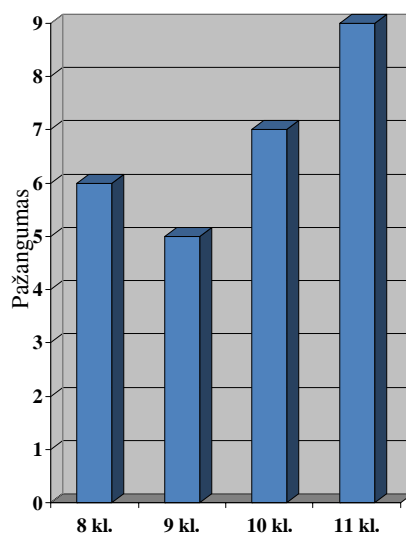
?!

Blogai

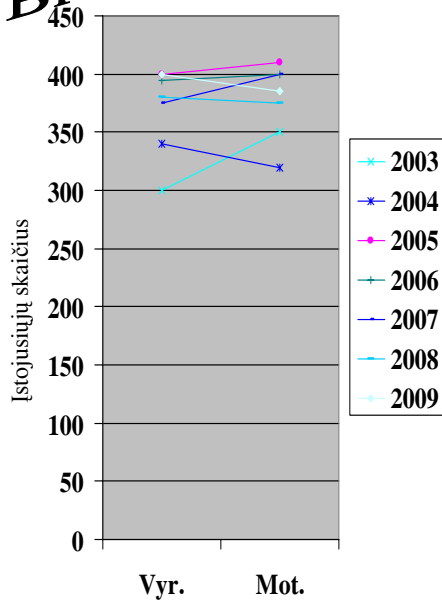
Gerai

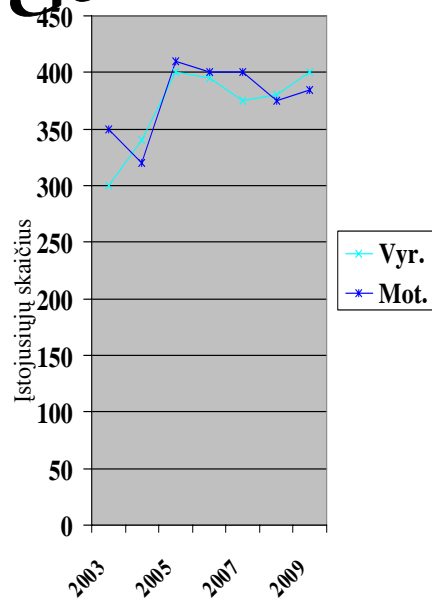
?!

Blogai

Gerai

?!

Spalvų parinkimas

- Spalvų perteklius mažina paveiklo efektyvumą
- Paveikslas turi būti informatyvus tiek spalvotas, tiek ir nespalvotas
- Reikia vengti „vizualinės perkrovos“ – įvairių linijų, paryškinių ir kt.

?!

Tyrimo rezultatus atspindintys paveikslai

- „Autentiškieji paveikslai“ – atspindi ir dokumentuoja autentišką tyrimo medžiagą
- Tai nėra pačių tyrėjų sukurta medžiaga, o atspindima kita originali medžiaga
- Būdingi kokybinių tyrimų ataskaitoms

?!

4.3. Tiriamojo darbo vertinimas

Vertinimo kriterijai

?!

MOKSLINĖS PROBLEMOS PAGRINDIMAS	
Ar suformuluota problema ir / arba iškelti moksliniai klausimai yra svarbūs?	Ar problema pristatyta suprantamai? Ar atitinkamos ir giminingų sričių profesionalai supras, kas tyrinėjama? Ar išsamiai išnagrinėta ir apibendrinta problemos kontekstą atspindinti literatūra? Ar atsakymas į iškeltą klausimą (klausimus) prisidės prie naujų mokslinių žinių gavimo? Ar padės rasti atsakymą spręsti kitas mokslines ir praktines problemas?
Ar keliama problema pakankamai struktūruota, detalizuota?	Ar vartojami konceptai (sąvokinis aparatas) yra aiškūs? Ar tinkamai pagrįsti ir detalizuoti tyrimo kintamieji (indikatoriai), ar pagrįstas konkrečių indikatorių sąryšis su konceptu ir tyrimo tikslais?
Ar yra apibrėžti tyrimo srities (dalyko) apribojimai?	Ar, atsižvelgiant į pasirinktą konceptą ir indikatorius, suformuluotą problemą (iškelti klausimus) apskritai yra prasminga ir realu tyrinėti?

.....

.....

.....

.....

.....

Vertinimo kriterijai

?!

TYRIMO METODIKA	
Ar hipotezės iš teorijos išvestos nuosekliai ir yra aiškiai suformuluotos?	Ar hipotezės apibūdina tikėtinus skirtumus, kurie turi išryškėti empirinio tyrimo metu?
Ar tyrimas galėtų būti kartojamas, remiantis ta informacija, kuri yra apie jį pateikta?	Ar aiškiai apibrėžta dominanti tikslinė populiacija? Ar imties suformavimas (atranka) yra adekvati ir tinkama? Ar tyrimo imtis išsamiai aprašyta? Ar trūkstami įverčiai ir jų gausa nėra pasiekusi kritinės ribos, kuri verstų abejoti tyrimu?
Ar tyrimo dizainas yra adekvatus užsibrėžtai tyrimo problemai?	Ar tyrimo imtis, turint galvoje iškeltą klausimą ir taikomus statistinius metodus, yra pakankamo dydžio? Ar indikatorių bei kintamųjų matavimai yra patikimi ir validūs? Ar eliminuojamas regresijos efektas? Ar užtikrintas tyrimo vidinis validumas? Ar naudojamos kontrolės procedūros? Ar gali būti duomenys paaiškinti alternatyviai? Ar egzistuoja duomenys palyginti? Ar buvo surinkti aktualūs papildomi duomenys? Ar, remiantis tyrimo dizainu ir konkrečia imtimi, tyrimo rezultatai gali būti apibendrinami? Ar tyrimas leidžia formuluoti išvadas apie priežastinius sąryšius?

.....

.....

.....

.....

.....

Vertinimo kriterijai

TYRIMO REZULTATAI	
Ar statistinių stebėjimų kategorijos yra tinkamos?	Ar tie patys įvykiai nėra priskiriami prie skirtingų indikatorius raiškos registravimo kategorijų? Ar statistinių stebėjimų registravimo kategorijos tinkamai atspindi visus dominančius atvejus? Ar skirtingų kintamųjų kategorijos tikrai tarpusavyje nesusijusios?
Ar statistinė analizė ir metodai adekvatūs duomenų bazei?	Ar duomenų bazė apdorota tinkamais statistiniais metodais, ar turimi duomenys neprieštarauja kai kurių statistinių metodų taikymo taisyklėms bei apribojimams? Ar parinkti statistiniai testai tinkami ir korektiškai atlikti? Ar aptariamos testo taikymo sąlygų pažeidimo pasekmės tyrimo rezultatui? Ar pateikti visi reikalingi testo statistiniai rodikliai? Ar, atliekant statistinį testą, aptartas pirmos rūšies ir antros rūšies klaidų bei jų pasekmių tyrimo rezultatui klausimas? Ar pastebėti empiriniai skirtumai pasiekia statistinį patikimumą? Ar rasti statistiškai patikimi skirtumai yra reikšmingi praktiniu požiūriu?
Ar rezultatai pristatyti aiškiai?	Ar darbe pateikti visi reikiami duomenys? Ar paveikslai ir lentelės yra tinkamai pavadinti ir patys savaime yra aiškūs? Ar yra galimybė, suderinus su autoriumi, kitam tyrėjui gauti iš jo pirminių duomenų matricą, pvz., tolesniems skaičiavimams bei detalizuojančiai analizei atlikti, statistiniam normavimui, palyginimui ir pan.
Ar atsakyta į tyrimo pradžioje iškeltus klausimus?	

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Vertinimo kriterijai

DISKUSIJA IR IŠVADOS	
Ar išvados, išvestos iš duomenų, logiškos?	Ar paskelbtų faktinių duomenų ir interpretacijos sąryšis yra aiškus? Ar remiantis duomenimis atliekama interpretacija yra susijusi su tyrimo teorine dalimi, jos pagrindinėmis nuostatomis? Ar išvengta nekorektiškumų interpretuojant koreliacijas (ar išvengta koreliacijos tapatinimo su priežastimi)?
Ar turi išvados kokią nors mokslinę / praktinę vertę?	Ar korektiški generalizuojantys apibendrinimai (ar pagrįstas išvados taikymas populiacijai remiantis imtimi)? Ar aiškiai apibūdinamos tyrimo ribos? Ar nurodomi neatsakyti moksliniai klausimai? Ar hipotezės, kurios nėra paremtos duomenimis, yra aiškiai autorių įvardytos kaip spekuliatyvios hipotezės? Ar autorius formuluoja tolesnių tyrimų pasiūlymų gaires?
LITERATŪRA	
Ar visi tekste nurodyti šaltiniai yra literatūros sąraše?	Ar pateikti visi būtini bibliografinio aprašo duomenys? Ar literatūros sąrašas formaliai tenkina tos tyrimų krypties įprastą standartą?

?!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.4. Šaltinių paieška ir panaudojimas

Informacijos ir literatūros paieška

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Apie MRU | Naujienos | Studentams | Norintiems studijuoti

Biblioteka

Universiteto misija

Mykolas Romeris universitetas – d
deramą vietą Europos aukštojo mo

Universiteto misija – mokslinti jau
lyderius, kurie geba kurti ir diegti i
ir technologijų - pažangą, keičianč
konkurencinė aplinka gimdo kokyb

Universitetas puoselėja autonomi
mokslo tyrimų kryptis, taikant žiu
veiklą, atsižvelgiant į žiuolaikines
rinkos poreikius.

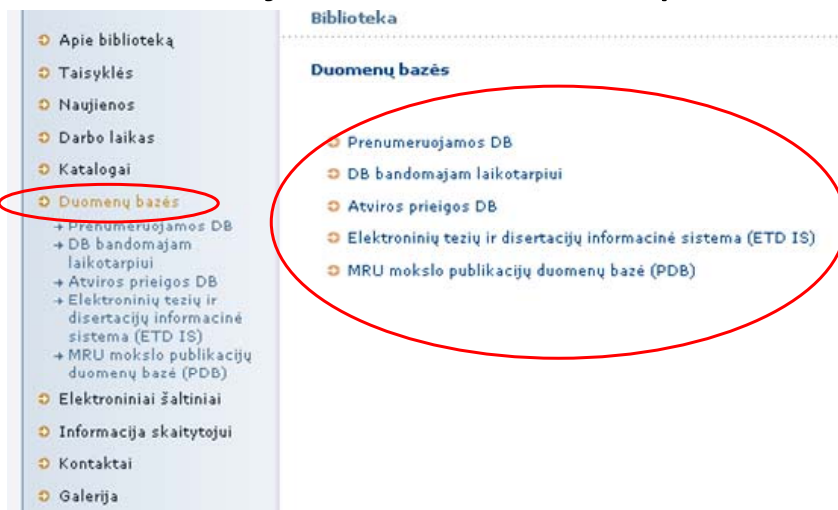
Europos universitetų asociacijos i
veiklos auditą. Autoritetinių e
neabejotinai turi visas galimybe
universitetų Europoje.

Europos universitetų asociacijos audito [išvados](#).

?!

Informacijos ir literatūros paieška

Biblioteka

Duomenų bazės

Apie biblioteką

Taisyklės

Naujienos

Darbo laikas

Katalogai

Duomenų bazės

- Prenumeruojamos DB
- DB bandomajam laikotarpiui
- Atviros prieigos DB
- Elektroninių tezių ir disertacijų informacinė sistema (ETD IS)
- MRU mokslo publikacijų duomenų bazė (PDB)

Elektroniniai šaltiniai

Informacija skaitytojui

Kontaktai

Galerija

Prenumeruojamos DB

DB bandomajam laikotarpiui

Atviros prieigos DB

Elektroninių tezių ir disertacijų informacinė sistema (ETD IS)

MRU mokslo publikacijų duomenų bazė (PDB)

?!

Informacijos ir literatūros paieška

Apie MRU
Naujienos
Studentams
Norintiems studijuoti

Pradžiai » Darbuotojams » **Dėstytojų pareiginiai ir asmeniniai tinklalapiai**

Personalas skyrius
MRU norminių aktų duomenų bazė
Finansų ir ekonomikos direkcija
Biblioteka
Kvalifikacijos kėlimas, stažuotės
Kompiuterinės paslaugos
Darbuotojų paštas, registracija
Darbuotojų telefonų paieška
Profesinė sąjunga
Darbuotojų sauga
Universiteto socialinė programa
Dėstytojų pareiginiai ir asmeniniai tinklalapiai

Dėstytojų pareiginiai ir asmeniniai tinklalapiai

- Gintaras Aleknonis <http://www.aleknonis.tk/>
- Birutė Aleksandravičiūtė <http://www.birutė.baltsat.com/>
- Petras Ancelis <http://ancelis.home.mruni.lt/>
- Lilija Anusienė <http://msconcept.info/anusiene/>
- Malvina Arimavičiūtė <http://malvina.home.mruni.lt/>
- Saulius Arlauskas <http://sauliarl.home.mruni.lt/>
- Arūnas Augustinaitis <http://araugust.home.mruni.lt/>
- Justina Balčiūnaitė <http://justinabal.home.mruni.lt/>
- Rita Bandzevičienė <http://rbandze.home.mruni.lt/>
- Rasa Barkauskienė <http://rasabark.home.mruni.lt/>
- Linas Baublys <http://temis.home.mruni.lt/>
- Darius Beinoravičius <http://dabein.home.mruni.lt/>
- Dainius Bernotas <http://dainiusbernotas.home.mruni.lt/>
- Raimonda Bikmanienė <http://raimondabikmaniene.home.mruni.lt/>
- Mantas Bileišis <http://mantas.bileisis.home.mruni.lt/>
- Tatjana Bilevičienė <http://tbilev.home.mruni.lt/>
- Eglė Bilevičiūtė <http://eglek.home.mruni.lt/>
- Vita Bitinaitė <http://vita.home.mruni.lt/>
- Audrius Bitinas <http://audriusb.home.mruni.lt/>
- Tomas Blinstrubis <http://t.blinstrubis.home.mruni.lt/>
- Antanas Buračas <http://www.buracas.com>
- Nijolė Burksaitienė <http://n.burksaitiene.home.mruni.lt/>
- Tomas Butvilas <http://tbutvilas.home.mruni.lt/>
- Gintaras Černius <http://www.cernius.lt/>
- Vida Česnuitytė <http://vcesnuityte.home.mruni.lt/>
- Ilona Čėsnienė <http://icacna.home.mruni.lt/>

??

.....

.....

.....

.....

Literatūros aprašas (1)

- Thornton, C. M. (2001). *Using Children's Literature to Help the Grieving Child*. [žiūrėta 2004-06-07].
<<http://kahuna.merrimack.edu/cthorton/htm>>.
- Šerkšnas, A. (1939). *Mokyklinė bendruomenė*. Kaunas: „Šviesa“.
- Tunnicliffe, R., Briggs, D. (1997). *Introducing a bereavement support program in ICU*. Nursing Standard. Vol. 11 (47).
- Podgórecki, J. (2004). *Empathy in Social Communication*. Pedagogika, Nr. 70.
- Podgórecki, J. (2004a). *Empathy in Social Communication*. Pedagogika, Nr. 71.

??

.....

.....

.....

.....

Taigi tekste naudotas informacijos šaltinis žymimas skliaustuose sakinio gale, nurodant autoriaus pavardę ir leidimo metus bei puslapį (jei cituojama), pvz., (Gross, 2009, p. 39–40) arba (Gross, 2009). Be to, galima autorius nurodyti ir pačiame tekste, pvz., „Kaip teigia B. Bitinas (2006), ...“ ir pan.

Literatūros aprašas (2)

- Bitinas B., Juodaitytė A., Rupšienė L. Vaikų ir paauglių delinkventumo teritorinis monitoringas: aprašas ir taikymo rekomendacijos. – Klaipėda: KU leidykla, 1998. – 43 p.
- Okenson A. Strenght in Numbers: Library Consortia in the Electronic Age // Les Consortiums Documentaires. [žiūrėta 2002-04-09].
<http://www.idt.fr/idt/pages_fra/actes/actes2000/page3.htm>.
- Žadeikaitė L. Veränderungstendenzen in der Allgemeinbildung // Litauische Gespräche zur Pädagogik II : Staat und Schule. - Frankfurt am Main, 2000, p. 127-133.

?!

.....

.....

.....

.....

Literatūros citavimas tekste (1)

- *Kaip teigia L. Goldman (2001), smurtas prieš vaikus gali pasireikšti ne vien fizine agresija, bet ir psichologiniu spaudimu.*
- *Vaikų fizinė agresija yra vienas iš būdų parodyti save bei atkreipti kitų žmonių dėmesį (Kuhn, 1999).*
- *Pasak A. Maslowo (2005), poreikiai yra žmogaus elgesio stimulus (pagal Žukauskienė, 2006).*
- *Pasak A. Maslowo (2005), poreikiai yra „žmogaus elgesio stimulus“ (cit. pagal Žukauskienė, 2006, p. 13).*
- *Anot R. Pociūtės (1999a), vaikų neigiamos emocijos dažniausiai kyla dėl kitų žmonių nehumaniško elgesio su jais.*
- *Tuo tarpu B. Bitinas (2004, p. 56) teigia, jog auklėjimas yra „aukščiausia ugdymo forma“.*

?!

.....

.....

.....

.....

Literatūros citavimas tekste (2)

?!

- <...> lygiai kaip ir moksliniai tyrimai dažniausiai orientuoti į teisės [2; 14; 19; 22 ir kt.] ar ugdymo [1; 5; 13; 18 ir kt.] reiškinių mokslinį pažinimą, nors šie mokslai turi bendrą subjektą. Antra vertus, ugdymas dažniausiai suprantamas kaip svarbiausios visuomenės patirties perdavimas jaunajai kartai, siekiant ją kuo geriau paruošti gyvenimui, išugdyti kuo tobulesnę asmenybę [13, p. 14] ir ryškiausiai sąsajos pastebimos analizuojant teisės funkcijas, kurios, anot teisės teorijos tyrėjų [16, p. 69], išryškėja konkrečiame auklėjimo procese <...>

.....

.....

.....

.....

Literatūros citavimas tekste (3)

?!

- M. Lukšienė pažymi, kad Lietuvos situacija, kaip ir daugelio buvusių sovietų respublikų, sudėtinga – komunistinės santvarkos suniokotas žmogus¹⁸, todėl kyla nauja pedagoginė problema. Tautinės mokyklos koncepcijoje¹⁹, kuri iš esmės atitiko „bendruosius tautinio išsivaduojamojo judėjimo idealus ir principus: puoselėti tautinę kultūrą, kaip tautos tęstinumo ir stiprinimo pagrindą; įtvirtinti demokratinės, teisinės, atviros pilietinės visuomenės ir kultūros principus“²⁰, formuojami pamatiniai racionalumo, demokratiškumo, humaniškumo ir kaitos principai. Būtent šie principai ir tampa pamatiniais naujoje, 1992 m. paskelbtoje Lietuvos švietimo koncepcijoje²¹, pažyminčioje, kad „valstybingumo atkūrimas atvėrė naujas ...

¹⁸ Lukšienė, M. Pedagogika ir kultūra. *Lietuvos švietimo reformos gairės*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993, p. 25.

¹⁹ *Lietuvos vidurinės... op. cit.*

²⁰ Jackūnas, Ž. *op. cit.*, p. 12-13.

²¹ *Lietuvos švietimo koncepcija*. Vilnius: Leidybos centras, 1992.

.....

.....

.....

.....

Kontroliniai klausimai savitikrai

1. **Kokie yra mokslinių tyrimų, atliekamų aukštojoje mokykloje, ypatumai?**
 - Aukštasis mokslas ir mokslinis tyrimas išreiškia procesą
 - Aukštasis mokslas ir mokslinis tyrimas yra rezultato siekimas
 - Aukštasis mokslas išreiškia procesą, o mokslinis tyrimas yra rezultato siekimas
 - Aukštasis mokslas yra rezultato siekimas, o mokslinis tyrimas išreiškia procesą
 - Mokslinis tyrimas yra atviras procesas, o aukštasis mokslas yra uždaras procesas
 - „....., Mokslinis tyrimas yra privatus, o aukštasis mokslas yra visuomeninis reiškiny
 - Mokslinis tyrimas yra uždaras procesas, o aukštasis mokslas yra atviras procesas
 - Mokslinis tyrimas yra visuomeninis, o aukštasis mokslas yra privatus reiškiny
 - Tiek mokslinis tyrimas, tiek ir aukštasis mokslas yra atviras procesas
 - Tiek mokslinis tyrimas, tiek ir aukštasis mokslas yra privatus reiškiny
 - Tiek mokslinis tyrimas, tiek ir aukštasis mokslas yra uždaras procesas
 - Tiek mokslinis tyrimas, tiek ir aukštasis mokslas yra visuomeninis reiškiny
2. **Kokia yra mokslinių tyrimų, atliekamų aukštojoje mokykloje, paskirtis?**
 - Tiesos ieškojimas
 - Žinių gavimas
 - Loginio mąstymo lavinimas
 - Lateralus mąstymo lavinimas
 - Kūrybinio mąstymo lavinimas
 - Intelektinio elito ugdymas
3. **Kuri vertybė yra svarbiausia mokslui kaip žinių sistemai?**
 - Objektivi tiesa
 - Taika pasaulyje
 - Trianguliacija
 - Sąžinė
 - Gėris ir grožis
 - Anketavimas
 - Meilė
 - Dievas
 - Kultūra
 - Mokslas vertybių neturi
4. **Tikrovės pažinimo teorija, tirianti mokslinio mąstymo būdą ir principus:**
 - Metodologija
 - Epistemologija
 - Gnoseologija
 - Fenomenologija
 - Pseudologija
 - Sociologija
5. **Kurios iš išvardytų metodologinių nuostatų nesusijusios su kokybinio tyrimo teoriniu pagrindu?**
 - Postpozityvizmas
 - Konstruktyvizmas
 - Feminizmas
 - Postmodernizmas
 - Hermeneutika
 - Simbolinis interakcionizmas
 - Fenomenologija
 - Racionalizmas

- Pozityvizmas (loginis empirizmas)
 - (Neo) biheviorizmas
- 6. Kurios iš toliau išvardytų metodologinių nuostatų susijusios su kokybinio tyrimo teoriniu pagrindimu?**
- Postpozityvizmas
 - Konstruktyvizmas
 - Feminizmas
 - Etniniai modeliai
 - Hermeneutika
 - Simbolinis interakcionizmas
 - Fenomenologija
 - Racionalizmas
 - Pozityvizmas (loginis empirizmas)
- 7. Kuris iš teiginių apie pozityvizmą yra teisingas?**
- Vienintelis teisingas tikrojo žinojimo šaltinis yra konkretūs (empiriniai) mokslai
 - Jutiminis patyrimas yra vienintelis žinių šaltinis
 - Supratimas yra esminė žmogaus ir jo socialinės būties ypatybė
- 8. Kuris iš teiginių apie empirizmą yra teisingas?**
- Vienintelis teisingas tikrojo žinojimo šaltinis yra konkretūs (empiriniai) mokslai
 - Jutiminis patyrimas yra vienintelis žinių šaltinis
 - Supratimas yra esminė žmogaus ir jo socialinės būties ypatybė
- 9. Kuris iš teiginių apie hermeneutiką yra teisingas?**
- Vienintelis teisingas tikrojo žinojimo šaltinis yra konkretūs (empiriniai) mokslai
 - Jutiminis patyrimas yra vienintelis žinių šaltinis
 - Supratimas yra esminė žmogaus ir jo socialinės būties ypatybė
- 10. Kurie trys esminiai dalykai reikalingi pradedant rašyti mokslinį darbą?**
- Problema, aktualumas, tema
 - Darbo vadovas, planas ir turinys
 - Atliktas tyrimas, naujumas ir aktualumas
- 11. Kuo yra svarbi mokslinio darbo tema ir kokie reikalavimai jai keliami?**
- Darbo tema suponuoja tolesnį tyrimą ir ji gali būti bet kokia
 - Tema atspindi darbo esmę ir turi būti paprasta, intriguojanti bei neilga
 - Darbo tema leidžia pasirinkti reikiamą medžiagą tolesniems tyrimams
- 12. Kas turi atispindėti darbo įvade ir kodėl?**
- Įvade turėtų būti pagrindžiamas temos aktualumas
 - Jame turi būti išskirtos esminės darbo dalys, kad skaitytojas žinotų jo turinį
 - Įvado atskirai rašyti nereikia, nes visa tai rašoma teorinėje darbo dalyje
 - Nėra teisingo atsakymo varianto
- 13. Kaip dažniausiai formuluojama mokslinė problema?**
- Klausimu arba teiginiu
 - Iškeltą svarbiausią problemą
 - Parodant jau atliktus šia tema tyrimus
- 14. Išvardykite tris svarbiausias hipotezės charakteristikas.**
- Paprasta, lengvai patikrinama, aiškiai suformuluota
 - Lengvai patikrinama, logiškai struktūruota ir atliepanti išsikelto tikslą
 - Susidedanti iš kelių požymių, reikalaujanti pasirinkti atitinkamą tyrimo metodą bei lakoniška

15. Kuo remiantis yra rašomos išvados?

- Gautais tyrimo rezultatais
- Įvade užsibrėžtu tikslu, hipoteze ir uždaviniais
- Teorinėmis kitų autorių išvalgomis – metaanalize

16. Kurios iš pateiktų sąvokų atskleidžia kiekybinio tyrimo esmę?

- Objektyvumas
- Subjektyvumas
- Vertybinis neutralumas
- Vertybinis angažuotumas
- Supratimas
- Distancija
- Koreliacija
- Statistika
- Išgyvenimai
- Elgsena
- Reprezentatyvumas

17. Koks yra socialinių mokslų (*bakalauro, magistro*) baigiamojo darbo tyrimui pakankamas statistinių duomenų patikimumo laipsnis?

- $p < 0,1$
- $p < 0,01$
- $p < 0,001$
- $p < 0,5$
- $p < 0,05$
- $p < 0,005$

18. Kokie yra pagrindiniai reikalavimai tyrimo uždaviniams?

- Jų turi būti daug
- Pagal juos formuluojama darbo hipotezė
- Jie turi būti trumpi, aiškūs ir įgyvendinami

19. Kas yra tyrimo instrumentas ir kokių pagrindų jis sudaromas?

- Tai priemonė, kuria matuojami tyrėjui nežinomi reiškiniai ir sudaroma pagal suformuluotą hipotezę
- Tyrimo duomenų analizės metodas, nereikalaujantis specifinių pagalbinių metodų
- Testas, kuriuo remiantis pagrindžiamas viso darbo aktualumas

20. Kas dažniausiai lemia kiekybinio arba kokybinio metodų taikymo galimybes?

- Tyrimo tematika ir užsibrėžti tikslai
- Numatyta hipotezė ir jos patikrinimo galimybės
- Tyrėjo ir mokslinio vadovo atstovaujama mokslinė kryptis

21. Kokių tipų vaizdinės priemonės yra naudojamos moksliniame darbe ir koks pagrindinis jų pateikimo reikalavimas?

- Lentelės ir grafikai, kurie neturi specifinių reikalavimų
- Lentelės ir paveikslai, po kuriais būtina trumpa jų turinio analizė
- Schemos bei diagramos, kurios turi būti pateikiamos tik prieduose

22. Kada atliekamas tyrimas yra laikomas moksliniu darbu, o kada – ne?

- Moksliniu – kai rezultatai pritaikomi praktikoje, o ne moksliniu – kai nėra pritaikomi
- Moksliniu – kai bandoma atsakyti į tai, kas dar nežinoma, o ne moksliniu – kai problemoms spręsti užtenka vien praktinių veiksmų
- Nėra tinkamo atsakymo varianto

23. Kokius išskirtumėte esminius mokslinio darbo (*bakalauro, magistro*) etapus?

- Konsultacijos su darbo vadovu ir veiksmų planavimas
- Problemos formulavimas, literatūrinė analizė, tyrimas ir gautų rezultatų aptarimas bei išvadų pateikimas
- Darbo turinio sudarymas bei literatūrinės medžiagos paieškos

24. Kuo skiriasi moksliniame darbe (*bakalauro, magistro*) pateikiamos rekomendacijos nuo diskusijų?

- Rekomendacijose dažniausiai yra siūlomi problemos sprendimo būdai, o diskusijoje – mėginama analizuoti gautų rezultatų atitiktį anksčiau atliktiems tyrimams
- Rekomendacijose pateikiami gauti tyrimo duomenys, o diskusijoje jie aptariami išsamiau
- Rekomendacijos atitinka darbo išvadas, o diskusija atkartoja įvade iškelto aktualumą
- Nėra tinkamo atsakymo varianto

Naudota ir rekomenduojama savarankiškoms studijoms literatūra ir kiti šaltiniai

1. Axinn, W.G. (2006). Mixed method data collection strategies: new perspectives on anthropological and social demography. New York, Cambridge: Cambridge University Press.
2. Bagdanavičius, J. ir kt. (2007). Statistikos metodai socialiniuose-ekonominiuose tyrimuose: mokomoji knyga. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
3. Bitinas, B. (2006). Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius: Kronta.
4. Bitinas, B. ir kt. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
5. Bitinas, B., Mušinskas D. (2008). Edukologinių duomenų statistinės analizės programa „SKIBIS“. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
6. Bryman, A. (2008). Social Research Methods. New York: Oxford University Press.
7. Butvilas, T. (2006-2008). Paskaitų konspektas. Nepublikuotas rankraštis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
8. Campbell, D. T., Stanley, J. C. (1973). Experimental and Quasi-Experimental Designs For Research. Chicago: Rand McNally College Publishing Company.
9. Charles C.M. (1999). Pedagoginio tyrimo įvadas. Vilnius: Alma littera.
10. Creswell, J. W. (2003). Research design: qualitative and quantitative approaches. Thousand Oaks (Ca.), London: SAGE Publications.
11. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2003). Statistika ir jos taikymai. Vilnius: TEV.
12. Coleman, J. S. (2005). Socialinės teorijos pagrindai. Vilnius: Margi raštai.
13. Degutis, M. (1999). Socialinių tyrimų metodologija. Kaunas: Naujasis lankas.
14. Denscombe, M. (2007). The good research guide: for small-scale social research projects. Maidenhead: Open University Press.
15. Denzin, N. K. et al. (2008). The landscape of qualitative research. Los Angeles (Ca.): SAGE Publications.
16. Flick, U. (2006). An introduction to qualitative research. London Thousand Oaks (Ca.) New Delhi: SAGE Publications.
17. Gaidys, V. (1999). Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika. Vilnius: Žara.
18. Guščinskienė, J. (2004). Taikomoji sociologija. Kaunas: Technologija.
19. Goodwin, G. A. (2006). Classical sociological theory: rediscovering the promise of sociology. Belmont (Ca.): Thomson/Wadsworth.
20. Goodwin, C. J. (2008). Research in psychology: methods and design. Hoboken (N.J.): John Wiley.
21. Greene, J. (2006). Learning to use statistical tests in psychology. Maidenhead: Open University Press.
22. Yin, R. (2003). Case study research: design and methods. Thousand Oaks (Calif.). London; New Delhi: SAGE Publications.

23. Kardelis, K. (2007). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis. Šiauliai: Lucilijus.
24. Kuhn, T. S. (2003). Mokslo revoliucijų struktūra. Vilnius: Pradai.
25. Luobikienė, I. (2006). Sociologinių tyrimų metodika: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija.
26. Maslauskaitė, A. (2008). Mokslo tiriamojo darbo metodologiniai pagrindai. Vilnius: LKA.
27. McGinn, N. F., Borden, A. M. (2006). Klausimų formulavimas ir atsakymų kūrimas. Vilnius: Homo liber.
28. Merkys, G. (1995). Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.
29. Merkys, G. (2000). Ugdymo tyrimų sociokultūrinių ir metodologinių pradų vienovė: habilitacinis darbas. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
30. Merkys, G. (2008). Paskaitų konspektas doktorantams. Nepublikuotas rankraštis. Kaunas: Kauno technologinis universitetas.
31. Nauckūnaitė, Z. (2007). Prezentacijos menas. Vilnius: Gimtasis žodis.
32. Pečkaitis, J. S., Mačerinskienė, I. (2008). Magistro baigiamojo darbo rengimo tvarka [elektroninis išteklius]: mokomasis leidinys. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
33. Piliponytė, J. (2005). Duomenų rinkimas, apdorojimas ir analizė mokykloje. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
34. Popper, K. R. (2001). Rinktinė. Vilnius: Pradai.
35. Prakapas, R. (2006-2008). Paskaitų konspektas. Nepublikuotas rankraštis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
36. Radžvilas, V. (2001). Moderniosios socialinės teorijos apmatai: įvadinių paskaitų kursas TSPMI bakalaursams. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
37. Ruškus, J., Mažeikienė, N., Šaparnis, G. (2001). Dalomoji seminaro medžiaga. Nepublikuotas rankraštis. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
38. Tidikis, R. (2003). Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
39. Tijunelienė, O. (2006). Mokslinis tikrovės pažinimas: apklausos metodas: metodinė knyga. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
40. Rudzkienė, V. (2005). Socialinė statistika. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
41. Vaitkevičius, R., Saudargienė, A. (2006). Statistika su SPSS psichologiniuose tyrimuose. Kaunas: VDU leidykla.
42. Rupšienė, L. (2007). Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
43. Žydžiūnaitė, V. (2006). Taikomųjų tyrimų metodologijos charakteristikos. Vilnius: Ciklonas.
44. Žydžiūnaitė, V. (2007). Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos. Kaunas: Technologija.
45. Williams, F., Monge, P. (2006). Statistika: kaip suprasti kiekybinius tyrimus. Vilnius: Žara.
46. Wysocki, D. K. (2008). Readings in social research methods. Belmont (Ca.): Thomson/Wadsworth.

Prakapas Romas, Butvilas Tomas

Mokslinio tiriamojo darbo logografika studijoms: mokomasis leidinys. – Vilnius:
Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2011. – 106 p., iliustr.

Bibliogr.: p. 104, 105.

ISBN 978-9955-19-266-4

Mokomasis leidinys skirtas aukštųjų mokyklų socialinių mokslų (edukologijos, socialinio darbo, vaiko teisių apsaugos, vadybos, teisės specialybių) bakalauro bei magistro studijų programų studentams, taip pat visiems, kurie domisi mokslinio pažinimo būdais ir principais.

Šioje mokomojoje knygoje vaizdinėmis priemonėmis (logografija) studentai glaustai supažindinami su mokslinio tyrimo logikos ir metodologijos (kiekybinio bei kokybinio tyrimu) specifika, procedūriniais reikalavimais ir svarbiausiais mokslo principais, ugdant gebėjimą pasirinkti tinkamą tyrimo strategiją konkrečių socialinių reiškinių analizei.

Romas Prakapas, Tomas Butvilas
MOKSLINIO TIRIAMOJO DARBO LOGOGRAFIKA STUDIJOMS
Mokomasis leidinys

Redaktorė *Stasė Simutytė*
Viršelio autorė *Stanislava Narkevičiūtė*

SL 585. 2011 02 28. 5,81 leidyb. apsk. l.
Išleido Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Tinklapis internete www.mruni.eu
Elektroninis paštas leidyba@mruni.eu